

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
(KAYNAŞTIRMA PROGRAMI)**

**BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PLANI (BEP) GELİŞTİRİLMESİ VE
UYGULANMASI SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN YAŞADIKLARI
SORUNLAR VE BU SORUNLARA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZÜMRAN KUYUMCU

**ANKARA
AĞUSTOS, 2011**

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
(KAYNAŞTIRMA PROGRAMI)

**BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PLANI (BEP) GELİŞTİRİLMESİ VE
UYGULANMASI SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN YAŞADIKLARI
SORUNLAR VE BU SORUNLARA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZÜMRAN KUYUMCU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Berrin Baydık

ANKARA
AĞUSTOS, 2011

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından ÖZEL EĞİTİM Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Pınar Ege
Başkan

Yrd. Doç. Dr. Nurhan Cora İnce
Üye

Yrd. Doç. Dr. Berrin Baydık
Üye

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

02/08/2011

Prof. Dr. Nejla Kurul

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırmanın planlanması ve raporlaştırılmasına kadar geçen sũrede benden desteğini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Berrin Baydık'a saygı ve teőekkũrlerimi sunarım. Ayrıca araştırma grubumu oluşturan değerli sınıf öğretmenlerine ve rehber öğretmenlere bilgi paylaşımları ve çalışmama getirdikleri katkıdan dolayı teőekkũrlerimi sunarım.

Zũmran Kuyumcu

Ağustos, 2011

ÖZET

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PLANI (BEP) GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULANMASI SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN YAŞADIKLARI SORUNLAR VE BU SORUNLARA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kuyumcu, Zümran

Yüksek Lisans, Özel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Berrin Baydık

Ağustos 2011, ix-105 sayfa

Bu araştırma, kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Muğla İli Merkez İlçesinde kaynaştırma uygulaması yapılan resmi ilköğretim okullarının birinci kademesindeki 10 sınıf öğretmeni ve 5 rehber öğretmen oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanması, niteliksel araştırma yöntemlerinden olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler tümevarım analiz tekniğiyle analiz edilmiştir.

Araştırmaya katılan okullarda öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesini daha çok sınıf öğretmenlerinin, amaç yazımını ise rehber öğretmenlerinin yaptığı saptanmıştır. Sınıf ve rehber öğretmenlerin çeşitli nedenlerle öğrencinin performansını değerlendirmede, amaç yazımında, ailelerle birlikte çalışmakta, destek hizmetlerin ile öğretim ve öğretimsel uyarlamaların planlaması ve uygulamasında, ilgili kaynaklara ulaşmada, amaçların değerlendirilmesinde ve öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Öğretmenler bilgi eksikliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlarda daha çok hizmet içi eğitimin gerekliliğini belirtirken, BEP'i uygulamada yaşanan sorunların çözümü ise destek eğitim odasının gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

ABSTRACT

TEACHERS' PROBLEMS AND SOLUTION THEY SUGGEST RELATED TO THESE PROBLEMS IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF INDIVIDUALIZED EDUCATION PLAN (IEP)

Kuyumcu, Zümran

Master's Thesis, Department of Special Education

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Berrin Baydık

August 2011, ix-105 pp

This research has been carried out to classroom teachers and guidance counselors who are working at the first stage in primary schools counselors in the process of development and implementation of Individualized Education Plan (IEP) and solution they suggest related to these problems. 10 classroom teachers and 5 guidance counselors in the Central District of Muğla Province, constituted the sample of this research.

The collection of research data has been carried out with by the semi-structured interview method that is one of the qualitative research methods. The obtained data has been analyzed by the inductive analysis technique. It was found that the assessment of the level of student's performance is mostly made by the classroom teachers, while writing of goals are mostly made by guidance counselors.

It has been determined that the classroom teachers and guidance counselors have difficulty in evaluation of the student's performance, in writing of goals, in working with student's family, in application and planning of education and educational adaptations with support services, in accessing resources, in the evaluation of goals and in the acceptance of the student's to the class because of various reasons.

While the teachers mostly specified the necessity of inservice training at their problems related to lack of knowledge; they have emphasized the necessity of resource rooms as solution of problems in application of Individualized Education Plan (IEP).

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	5
Önem	6
Sayıtlılar	6
Sınırlılıklar	7
Tanımlar	7
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
1. Kuramsal Çerçeve	8
2. İlgili Araştırmalar	28
BÖLÜM III	
YÖNTEM	36
1. Araştırmanın Modeli	36
2. Evren ve Örneklem	36
3. Verileri Toplama Aracı	39
a. Kişisel Bilgi Formu	40
b. Görüşme Formu	40
4. Verilerin Toplanması	41
4.1. Görüşme İlkeleri	41
4.2. Verileri Toplama Programı	42
5. Verilerin Analiz Edilmesi	43

5.1. Verilerin Dökümü	43
5.2. Verilerin Analizi Öncesi Yapılan Hazırlıklar	43
5.3. Verilerin Analizi	44
5.3.1. Temaların ve Kodların Oluşturulması	45
5.3.2. Verilerin Kodlanması	47
5.3.3. Kodlanan Verilerin Dosyalanması	48
5.3.4. Temaların Oluşturulması	48
BÖLÜM IV	
BULGULAR	50
1. BEP Geliştirilen ve Uygulanan Sınıflardaki Performans Değerlendirme ve Amaç Yazma Çalışmalarına İlişkin Bulgular	50
2. Sınıf ve Rehber Öğretmenlerinin BEP Geliştirme ve Uygulama Sürecinde Yararlandıkları Kaynaklara İlişkin Bulgular	52
3. BEP'in Tanımlanmasına İlişkin Bulgular	53
4. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenleri ve Rehber Öğretmenlerin BEP Geliştirilmesi Sürecinde Yaşadıkları Başlıca Sorunlar ve Sorunların Çözümüne Ait Önerilere İlişkin Bulgular	54
5. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenleri ve Rehber Öğretmenlerin BEP Uygulanması Sürecinde Yaşadıkları Başlıca Sorunlar ve Sorunların Çözümüne Ait Önerilere İlişkin Bulgular	67
BÖLÜM V	
TARTIŞMA	78
BÖLÜM VI	
SONUÇ ve ÖNERİLER	85
Sonuç	85
Öneriler	87
KAYNAKÇA	89

EKLER

Ek 1. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİN BELGESİ	97
Ek 2. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	98
Ek 3. GÖRÜŞME FORMU	99
Ek 4. SÖZLEŞME	100
EK 5. VERİ KAYIT FORMU	101

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Sınıf Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler	38
Tablo 2.	Rehber Öğretmenlere İlişkin Bilgiler	39
Tablo 3.	Görüşmelere İlişkin Takvim ve Görüşme Süreleri	42
Tablo 4.	Temalar ve Alt Temalar	45
Tablo 5.	BEP Geliştirilen ve Uygulanan Sınıflardaki Performans Değerlendirme ve Amaç Yazma Çalışmaları	51
Tablo 6.	Sınıf ve Rehber Öğretmenlerinin BEP Geliştirme ve Uygulama Sürecinde Yararlandıkları Kaynaklar	52
Tablo 7.	Öğretmenlerin Yaptığı BEP Tanımları	53
Tablo 8.	Performans Değerlendirmeye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	55
Tablo 9.	Uzun Dönemli, Kısa Dönemli ve Öğretimsel Amaçları Yazmaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	58
Tablo 10.	Destek Hizmetlere İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	60
Tablo 11.	Kaynaklardan Yararlanmaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	61
Tablo 12.	BEP Geliştirme Sürecinde Aileye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	63
Tablo. 13.	RAM'dan Gelen Rapora İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	66
Tablo 14.	Öğretim ve Uyarlamalara İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	67
Tablo 15.	Destek Hizmetleri Almaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	71
Tablo 16.	BEP Uygulama Sürecinde Aileye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	73
Tablo 17.	Kısa Dönemli Amaçları Değerlendirmeye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	75
Tablo 18.	Öğrencinin Sınıfa Kabulüne İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular	76

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanarak, amacı, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları ortaya konulmuştur.

Problem

Özel gereksinimli öğrenciler genel eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren öğrencilerle birlikte eğitim almakta, iletişim kurmayı, arkadaşlıklar geliştirmeyi, birlikte çalışmayı, bireysel olarak güçlü ve zayıf oldukları alanlarda birbirlerine yardımcı olmayı öğrenmektedirler (Batu ve Kırcaali-iftar, 2005). Genel eğitim sınıflarında verilen özel eğitimin bireysel olması esastır. Bireysel farklılıkları dikkate almayan eğitim uygulamalarının başarılı olamayacağı söylenebilir. Bu nedenle özel eğitimde yaratıcı ve işlevsel yönü ağır basan, bireyselleştirilmiş ve uzun dönemli eğitim planlarına gereksinim vardır. Böyle bir planlamayla her çocuk zayıf ve güçlü yanlarına göre eğitimden en üst düzeyde yararlanabilir (Özgür, 2001).

Akranlarına sağlanan eğitim olanaklarından yetersizliği nedeniyle yararlanamayan ve eğitim performansları bu nedenle olumsuz etkilenen öğrenciler için Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlanması gerekmektedir. BEP özel gereksinimli öğrencinin farklı gelişim alanlarında yapabildiklerini ve yapamadıklarını dikkate alarak, onlara kazandırılacak davranışların neler olduğunu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirten,

gerekli destek eğitim hizmetlerini içeren, içinde öğrencinin ailesinin de yer aldığı bir ekip tarafından hazırlanan yazılı bir plandır (MEB, 2010a). BEP özel gereksinimli öğrencinin öğretiminde öğretmen ve diğer uzmanlar için önemli bir rehberdir (Özbek, 2005; Özyürek, 2004).

BEP'in geliştirilmesi bir ekip işidir. Ekipte okul müdürü ya da müdür yardımcısı başkanlığında rehber öğretmen, sınıf öğretmeni, özel eğitim öğretmeni, branş öğretmenleri, öğrenci, öğrencinin velisi ve gezerek özel eğitim görevi veren öğretmen yer alır (MEB, 2010b). Ekipteki kaynaştırma ve BEP hakkında en fazla bilgiye sahip olan kişi özel eğitim öğretmenleri olsa da, ülkemizde birçok okulda özel eğitim öğretmenleri bulunmamaktadır. Bu okullarda öğrenciyi en iyi tanıyan, gözlemleyebilen ve değerlendirebilen kişi olan sınıf öğretmenleri BEP hazırlama ve uygulamada önemli görevler üstlenmek zorunda kalmışlardır. Ancak sınıf öğretmenlerinin lisans eğitiminde aldıkları özel eğitim ile ilgili derslerin sayısı ve niteliği, BEP'i geliştirmede ve uygulamada öğretmeni yetersiz kılmaktadır (Kargın, 2004).

Sınıf öğretmenlerinin BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması konularında yalnızca okullarındaki rehber öğretmenlerden destek aldıkları görülmektedir (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Nizamoğlu, 2006). Ancak rehber öğretmenlerin görevleri arasında öğrenciye bireysel veya grup danışma hizmetleri ve aileye sunulan danışmanlık hizmetleri de yer almaktadır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008). Ayrıca rehber öğretmenlerin okullardaki sayılarının az, kaynaştırma öğrenci sayısının fazla olması, Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin (RAM) bu öğrenciler için bilgilendirme çalışmaları yapmaması, öğretmenlere yönelik düzenlenen hizmet içi eğitimlerin yetersizliği rehber öğretmenlerin de okullarındaki özel eğitim çalışmalarında sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Can, 2010).

Özel gereksinimli öğrencilerin bireysel gereksinimlerinin dikkate alınmasıyla geliştirilen, öğretmen ve diğer uzmanlara bu gereksinimlerin nasıl karşılanacağı konusunda adım adım rehberlik eden BEP'in geliştirilme ve uygulanma sürecinde sorunlar yaşandığı görülmektedir. Okullarda BEP geliştirme biriminin oluşturulmadığı ve BEP geliştirilmediği, özel gereksinimli

öğrenciler için uyarlamalar yapılmadığı (Çuhadar, 2006), BEP geliştirme birimi oluşturan okulların ise yasal zorunluluktan dolayı BEP ekibi oluşturdukları ancak BEP hazırlama görevini sınıf öğretmenlerinin üstlendiği (Sütçü, 2007) belirlenmiştir. Yapılan başka bir araştırmada (Akpınar, Turan ve Tekataş, 2004) sınıf öğretmenlerinin öğrencilere rehberlik yapmada yeterli oldukları ama özel eğitim hizmeti sunmada orta düzeyde yeterli oldukları görülmüştür. Özel eğitim programı dışındaki lisans programlarından mezun olan öğretmenlerin BEP kullanmadığı, kullananların da ortak BEP envanteri kullandığı (Pektaş, 2008), BEP çalışmalarına yeterli bir şekilde katılmadığı, kendilerini BEP ekibinin aktif bir üyesi olarak görmediği (Menlove, Hudson ve Suter, 2001) yine araştırma bulguları arasındadır. Alanyazındaki ilgili diğer araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, sınıf öğretmenlerinin BEP'in yararına özel eğitim öğretmenlerinden daha az inandıkları, bu konudaki yasal zorunlulukları benimsemedikleri, BEP konusundaki bilgilerini BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerine aktaramadıkları (Kreutzer, 2004), özel gereksinimli öğrenciler için sistemli bir performans (Nizamoğlu, 2006) ve amaç belirleme çalışması yapmadıkları, öğretimsel uyarlama yapma ve uzman desteği alma girişiminde bulunmadıkları görülmektedir (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Nizamoğlu, 2006; Önder, 2007). BEP'te destek hizmet, kullanılacak yöntem teknik, araç gereç ve materyaller, uyarlamalara ilişkin bilgilere yer verilmediği, BEP uygulama sürecinde öğrencilere okul içinde destek özel eğitim hizmeti sağlanmadığı, öğrencilerin yalnızca okul dışında özel eğitim kurumlarından destek hizmet aldıkları görülmüştür (Okta, 2008).

BEP sürecindeki performans ve amaç belirleme, uyarlamalar yapma ve uzman desteği alma konularındaki katılımlarından hoşnut olan (Summers, 1995) ve BEP'i eğitimi planlama ve uygulamada yararlı bir araç olarak gören (Lee-Tarver, 2006; Öztürk, 2009) öğretmenler de bulunmakla birlikte, sınıf öğretmenlerinin öğrenci performansını belirleme (Çetin, 2004), performans uygun amaç yazma, amaçlara uygun değerlendirme ve öğretim yöntemi kullanma (Johns, Crowley ve Guetzloe, 2002; Spellman, 1989) konularında sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin materyal belirleme (Johns ve diğ., 2002; Öztürk, 2009; Spellman, 1989), öğretimsel uyarlamalar yapma (Johns ve diğ., 2002; Vural ve Yıkılmış, 2008), farklı öğretim

yöntemlerini kullanma (Çetin, 2004), uygulamaya zaman ayırma (Johns ve diğ; 2002 Öztürk, 2009) ve BEP sürecinde okul yönetiminden yeterli destek alma (Johns ve diğ., 2002) konularında da sorun yaşadıkları anlaşılmıştır.

Yaşanan bu sorunlara getirilen çözüm önerileri incelendiğinde, önerilerden biri öğretmenlere kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgilendirici kaynakların ve uygulamalarında kullanacakları materyallerin sağlanmasıdır (Çetin, 2004). Sorunlara çözüm olarak getirilen bir diğer öneri öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları konusunda daha fazla eğitim almalarıdır (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Johns ve diğ., 2002; Lee-Tarver, 2006; Sütçü, 2007). İzci (2005) sınıf öğretmeni adaylarının özel eğitim ve kaynaştırma konularında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirlemiş ve aday öğretmenlerin en az iki dönem özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili dersler almaları gerektiğini belirtmiştir. Tike (2007) hizmet içi eğitimin BEP hazırlama sürecinde yaşanan sorunları azalttığını belirlemiştir. Sorunların azaltılması konusunda getirilen bir diğer öneri ise öğretmenlerin sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin eğitimleri için destek eğitim hizmeti almalarıdır (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Metin, Güleç ve Şahin, 2009). Öte yandan, BEP'e ilişkin yapılan bilgilendirme çalışmaları sonucunda öğretmenlerin tutumlarının olumlu yönde geliştiği ve destek hizmetler ve uyarlamalar hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmüştür (Metin ve diğ., 2009; Türkoğlu, 2007).

İlgili alanyazın incelendiğinde, BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde yaşanan sorunları ve bu sorunlara yönelik getirilen önerileri inceleyen pek çok çalışma olmakla birlikte, BEP sürecinde önemli görevler üstlenen sınıf öğretmenlerin BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde yaşadıkları sorunlara ve bu sorunlara yönelik önerilerine ilişkin görüşlerini bu süreçlerin tüm boyutlarını ele alarak inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması konularında yalnızca okullarındaki rehber öğretmenlerden destek aldıklarının (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Nizamoğlu, 2006) ve rehber öğretmenlerin de okullarındaki özel eğitim çalışmalarında sorunlar yaşadığının belirlenmiş olması (Can, 2010) bu konuda rehber öğretmenlerin de görüşlerinin alınmasının gerekli olduğunu düşündürmüştür. Bu nedenlerle çalışmanın problemi kaynaştırma uygulaması

yapılan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesidir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. BEP geliştirilen ve uygulanan sınıflarda performans değerlendirme ve amaç yazmaya ilişkin yapılan çalışmalar nelerdir?
2. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler BEP geliştirme ve uygulama sürecinde hangi kaynaklardan yararlanmaktadırlar?
3. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler BEP'i nasıl tanımlamaktadırlar?
4. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin BEP geliştirilmesi sürecinde yaşadıkları başlıca sorunlar ve sorunların çözümüne yönelik önerileri nelerdir?
5. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin BEP uygulanması sürecinde yaşadıkları başlıca sorunlar ve sorunların çözümüne yönelik önerileri nelerdir?

Önem

Kaynaştırma uygulamasının başarılı bir şekilde yürütülmesindeki unsurlardan biri, öğrencinin gereksinimlerini dikkate alarak geliştirilen ve uygulanan bireyselleştirilmiş eğitim planlarıdır. Aile, öğretmen ve ilgili uzmanların işbirliği ile planlanıp, bireyin ailesinin onayı ile uygulanan BEP'in temel amacı özel gereksinimli öğrencilere en üst düzeyde yararlanabilecekleri eğitim fırsatları sunmaktır (Vuran, 2005). Sınıf öğretmeni, BEP geliştirme ve uygulanması sürecindeki en önemli elemandır (McCoy, 1995). Sınıf öğretmenlerinin BEP'in geliştirilmesi ve uygulanmasındaki en çok başvurdukları kaynak ise rehber öğretmenlerdir (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Nizamoğlu, 2006). Sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin BEP sürecinde yaşadıkları sorunların ve bu sorunlara yönelik sundukları çözüm önerilerinin, sürecin ögeleri açısından ayrıntılı olarak incelenmesi, kaynaştırma uygulamalarının başarısı açısından son derece önemlidir. Öğretmenlerin bu süreçteki gereksinimlerinin belirlenmesinin, öğretmenler için düzenlenen hizmet içi eğitim programlarının içeriğinin belirlenmesine ve uygulamalardaki diğer sorunların çözümlenmesine ışık tutacağı düşünülmektedir. Çözüm önerilerinin, sorunları yaşayan öğretmenlerden alınmasının ayrıca önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma bulgularının BEP süreci ile ilgili ileride gerçekleştirilecek çalışmalara da yol göstereceği düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinde ve bu sorunların çözümüne yönelik getirdikleri önerilerde samimi oldukları varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında, Muğla İli Merkez İlçesi sınırları içinde bulunan ve kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapan 10 sınıf öğretmeni ile 5 rehber öğretmenin konuya ilişkin görüşleriyle sınırlıdır.

Tanımlar

Kaynaştırma: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel okul, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde kaynaştırma eğitimi, BEP geliştirme ve uygulama süreçlerine ilişkin kuramsal bilgi, ayrıca öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin getirilen önerileri inceleyen çalışmalar yer almaktadır.

Kaynaştırma Eğitimi

Özel gereksinimli öğrenciler gereksinimlerine ve özelliklerine göre farklı eğitim ortamlarında eğitim görmektedir. Bu ortamlar yatılı kurumlar, özel eğitim okulları, özel sınıflar ve genel eğitim sınıfları olarak en çok sınırlayıcı ortamdaki en az sınırlayıcı ortama doğru değişebilmektedir. Günümüzde yaygınlaştırılmaya çalışılan eğitim modeli, genel eğitim sınıflarında yürütülen kaynaştırma programlarıdır (Sucuoğlu, 1996). Kırcaali-İftar'ın (1992) "Gerektiğinde özel gereksinimi olan öğrenciye ve/veya sınıf öğretmenine destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşuluyla, özel gereksinimli olan öğrencinin normal eğitim ortamında eğitilmesi" olarak tanımladığı kaynaştırma, Türkiye'de ilk olarak 1983 tarihli 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile yasalarda yerini almıştır (M.E.G.S.B., 1986). Kanunda özel gereksinimli olan öğrencilerin genel eğitim okullarında eğitim almaları için gerekli tedbirlerin alınması özel eğitimin temel ilkeleri içinde yer almış, bu öğrencilerin yerleştirilecekleri kurumlara karar verme görevi Rehberlik Araştırma Merkezlerine (RAM) verilmiş ve okullar özel gereksinimli

olan öğrencilere özel eğitim hizmetlerini sağlamakla sorumlu tutulmuşlardır. Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları 2916 sayılı yasa ile başlatılmasına karşın, Bakanlar Kurulu’nun 30.05.1997 tarihli ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesi sonrasında yaygınlaşmaya başlamıştır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008). Türkiye’de kaynaştırma ortamlarında eğitim alan öğrencilerin oranı her geçen gün artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2009–2010 öğretim yılına ilişkin istatistikî verilerine göre, okul çağındaki özel gereksinimli olan öğrencilerin yaklaşık 76.000’i kaynaştırma ortamlarında eğitim almaktadır (MEB, 2011).

Kaynaştırma eğitiminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar şu şekilde sıralanmaktadır:

- *Destek Eğitim Hizmetlerinin Sağlanması*

Kaynaştırma, yalnızca özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı ortamda eğitim görmesi demek değildir. Kaynaştırma uygulamasının başarılı olması için sınıf öğretmeni ve özel gereksinimli öğrenciye bazı destek hizmetler sağlanmalıdır. Kaynaştırma destek eğitim hizmetleri sınıf içi ve sınıf dışı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sınıf içinde verilen destek eğitim hizmetleri, öğrenciyi sınıftan ayırmadan sürdürülen hizmetlerdir. Sınıf içi destek eğitim hizmetleri, danışman yardımcı genel eğitim sınıfı, özel eğitim öğretmeni yardımı ile genel eğitim sınıfı ve yardımcı öğretmenle genel eğitim sınıfı şeklinde sınıflanabilir. İkinci destek hizmet türü ise destek eğitim odası/kaynak oda ya da gezici özel eğitim öğretmeni desteği şeklinde sürdürülen sınıf dışında verilen hizmet türüdür (Kargın, 2004).

- *Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Hazırlanması*

Başarılı bir kaynaştırmanın diğer bir koşulu ise sınıftaki diğer öğrencilerin kaynaştırmaya hazırlanması ve özel gereksinimli öğrenciyi kabullerinin sağlanmasıdır. Özel gereksinimli öğrencinin sınıfta olmadığı zamanda, sınıf öğretmeni normal gelişim gösteren çocuklarla toplantı düzenlemelidir. Sınıflarına özel gereksinimli öğrencinin geleceğinin önceden haber verilmesi, normal gelişim gösteren öğrencilerin bu durumu anlamasını ve kabul etmesini kolaylaştıracaktır (Batu, 2000). Turhan'ın (2007) kaynaştırma okullarındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini incelediği çalışmasının bulgularına göre, normal gelişim gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrencileri dersin akışını bozan, dikkat dağıtan ve sınıf ortalamasını düşüren öğrenciler olarak görmektedirler. Sözü edilen çalışmada yer alan normal gelişim gösteren öğrenciler, özel gereksinimli öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu sınıftaki diğer öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumlu tutum geliştirmeleri için yapılması gereken çalışmaların önemini ortaya koymaktadır. Sınıftaki diğer öğrencilerin özel gereksinimli arkadaşlarının özellikleri hakkında bilgilendirilmesi ve öğrencilere model olan sınıf öğretmenin de özel gereksinimli öğrenciyeye yönelik olumlu tutumlara sahip olması kaynaştırma başarısı için çok önemlidir. Salend (2001), sınıf öğretmenlerin kaynaştırmaya ve kaynaştırma öğrencisine yönelik olumsuz tutumlarının, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyle olan etkileşimlerini olumsuz etkileyeceğini ve özel gereksinimli öğrencinin de genel eğitim sınıfından akademik ve sosyal yönden yeteri kadar yararlanamayacağını belirtmiştir.

- *Özel Gereksinimli Öğrencinin Hazırlanması*

Özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırma uygulamasına hazırlanması kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında bir diğer etkidir. Özel gereksinimli

öğrenciler sosyal beceriler gibi becerilerin öğretilmesi ile genel eğitim sınıfının gereklerini yerine getirmeye hazırlanmalıdır (Batu, 2005).

- *Sınıf Öğretmeninin Hazırlanması*

Sınıf öğretmeni özel gereksinimli öğrenciye ve kaynaştırmaya karşı olumlu tutuma sahip olmasının yanı sıra bu uygulama için istekli ve donanımlı da olmalıdır (Batu, 2005; Chandler, 1994). Sınıf öğretmeni, sınıfın fiziksel çevresini, programı ve öğretim yöntemlerini öğrencilerin farklı gereksinimlerine göre uyarlayabilmeli ve etkili sınıf yönetimi tekniklerini kullanabilmelidir. Genel eğitim sınıf ortamı yalnızca normal gelişim gösteren öğrenciler için değil, aynı zamanda özel gereksinimli öğrencilerin de öğrenmelerini kolaylaştıracak, sınıfa ve etkinliklere katılımını artıracak biçimde düzenlenmelidir (Kargın, 2004). Öğretmenin özel gereksinimli öğrenci için kullandığı yöntemlerden uyarlamalara gereksinim duyan normal gelişim gösteren çocuklar da yararlanabilecektir. Bu nedenle özel eğitim yöntemlerini bilen bir öğretmenin, kaynaştırma uygulamasında bu yöntemleri bilmeyen bir öğretmenden daha başarılı olabileceği söylenmektedir (Özgür, 2001).

- *Okul Yönetiminin Hazırlanması*

Kaynaştırma uygulamasının başarılı olmasında sınıf öğretmeni kadar okul yönetimi de önemli rol oynar. Bu nedenle başta okul müdürü olmak üzere tüm okul çalışanları, özel gereksinimli öğrencilere karşı kabul edici tutum sergilemelidirler. Okula kayıt aşamasından başlayarak müdür, müdür yardımcısı, rehber öğretmen, diğer öğretmenler, memurlar ve diğer okul personeli özel gereksinimli öğrenciler ve aileleri ile etkileşime geçip, öğrencinin ve ailesinin kendilerini okula ait hissetmelerini sağlamalıdır. Okul müdürü, öğretmene yeni bilgiler kazanmada, materyalleri sağlamada, okul içinde ve dışında gerekli kişilerle işbirliğine girmede yardımcı olmalı ve okul için kaynaştırma politikası oluşturulmaya çalışmalıdır (Kargın, 2004).

- *Anne-babaların Hazırlanması*

Özel gereksinimli öğrencilerin anne babalarının yanı sıra sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin anne babaları da kaynaştırma ekibinde ve sürecinde yer alan bireylerdir. Anne babalar kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında önemli bir yere sahiptir. Anne babaların özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri kaynaştırmanın başarısını önemli ölçüde etkilemektedir (Dönmez, Avcı ve Aslan, 1999). Kaynaştırma uygulaması hakkında hem özel gereksinimli çocuğu olan aile hem de normal gelişim gösteren çocukların aileleri bilgilendirilmeli, aileler arasında iletişim ve etkileşimi sağlayabilecek etkinlikler düzenlenmeli ve iş birliği sağlanmalıdır (Darıca, 1992).

- *Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı*

Kaynaştırma uygulamasının başarılı bir şekilde yürütülmesindeki koşullardan bir diğeri olan Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP), özel gereksinimli bireyler için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yardım ederek, bu bireylerin toplumun üretken bireyleri haline gelebilmelerine ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca BEP, özel gereksinimli bireylerin içinde yaşadıkları çevreye katılımlarını, toplumda aktif, sorumluluklarını yerine getirebilen birer vatandaş olmalarını ve yaşamlarını mümkün olduğu kadar bağımsız sürdüreceği bilgi ve becerileri geliştirebilmelerini mümkün kılmaktadır (Sarı, 2003). BEP okul personelinin, ailenin ve destek hizmetleri sunan kişilerin birlikte geliştirdikleri, uyguladıkları, takip ettikleri bir plan olmasının yanı sıra; gerektiğinde düzeltilebilen, değiştirilebilen esnek bir çalışma programı olma özelliğine de sahiptir (Lytle ve Bordin, 2001).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) ve İçeriği

2006 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve gereksinimleri doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programı olarak tanımlanmıştır. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı geliştirilmesi ve uygulanması 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel gereksinimli bireyler için zorunlu hale getirilmiştir (Başbakanlık Özürsüzer İdaresi Başkanlığı, 2008). Bireyselleştirilmiş Eğitim Planlarının yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmesiyle özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin eğitimsel gereksinimleri yasal olarak güvence altına alınmıştır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı, özel gereksinimli öğrencinin gelişimini gözlemek amacıyla kullanılan bir araç olmasının yanı sıra, öğrencinin gereksinimlerine göre kazanması gereken davranışları ve bu davranışları öğrenciye nasıl, nerede ve kim tarafından kazandırılacağını gösteren bir akış planı olduğu için, öğretmene ve diğer uzmanlara yol gösteren bir rehberdir (Özbek, 2005; Özyürek, 2004).

1997 tarihli Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 68. maddesinde özel gereksinimli öğrenciler için hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Planının içeriğinde yer alan temel öğeler şu şekilde belirtilmiştir (Başbakanlık Özürsüzer İdaresi Başkanlığı, 2008):

- a- Öğrencinin var olan performans düzeyi,
- b- Eğitim planında yer alan yıllık amaçlar ve öğrencinin takip ettiği eğitim programı/programları temel alınarak belirlenen kısa dönemli amaçlar,
- c- Öğrencinin alacağı destek eğitim hizmetlerinin türü, süresi, sıklığı ve bu hizmetlerin kimler tarafından nasıl sağlanacağı,

- d- Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknik, araç gereç ve eğitim materyalleri ve bu konuda yapılacak uyarlamalar,
- e- Eğitim ortamına ilişkin düzenlemeler,
- f- Varsa, davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile uygulanacak yöntem ve teknikler,
- g- Öğrencinin kişisel bilgileri (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008; Colarusso ve O'Rourke, 2007).

BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde üzerinde durulması gerekli en önemli noktalar arasında öğrencinin performansının belirlenmesi, belirlenen performansa dayalı olarak uzun ve kısa dönemli amaçların yazılması, öğrenciye sağlanacak destek hizmetlerin, öğretimde yapılacak uyarlamaların ve değerlendirmede kullanılacak yöntemlerin, başarı ölçütlerinin belirlenmesi önceliklidir.

- *Öğrencinin Performansının Belirlenmesi*

BEP'in geliştirilme sürecinin ilk basamağı öğrencinin işlevde bulunma düzeyinin, bir başka anlatımla var olan performansının belirlenmesidir. Performans değerlendirmesi öğrenci için oluşturulacak uzun ve kısa dönemli amaçlara temel oluşturacağı için çok önemlidir. Öğrencinin akademik, motor, duygusal ve sosyal alanlarda yapabildikleri ve yapamadıkları çoğunlukla informal değerlendirme araçları ile belirlenmeye çalışılır. Bu açıdan yapılan değerlendirmede daha çok öğretmen yapımı olarak bilinen informal değerlendirme araçları kullanılır. Gözlem, görüşme, yazılı sınavlar, hata analizi, çalışma örneği analizi, ev ödevleri, çalışma kağıtları, ölçüt bağımlı araçlar gibi informal değerlendirme yöntem ve araçları öğrencinin bir becerideki ustalık derecesini belirlemek amacıyla kullanılır (Kargın, 2007).

Öğrencinin var olan performans düzeyini yazarken, öğrencinin öğretim programındaki zayıf ve güçlü olduğu yönleri açık bir anlatımla yazılmalıdır (Colarusso ve O'Rourke, 2007). Performans düzeyinin ölçülebilir ve gözlenebilir olarak yazılması, öğrencinin programdaki başlama noktasının net olarak tanımlanması ve öğrencideki gelişmenin gözlenebilmesi açısından çok önemlidir (Snell ve Brown, 2006). Ancak genellikle BEP'te öğrencinin yapamadıkları üzerine odaklanılmaktadır. Yetersizliklere odaklanmak öğrenci, aile ve öğretmende hayal kırıklığı yaşatabilmektedir. Buna rağmen öğrencinin yetersizliklerini bilmek eğitim süreci içerisinde öğrenci için neler yapılması gerektiğini karar vermede ve öğrencilerin bu yetersiz oldukları alanlarda başarılı deneyimler yaşamalarını sağlamada önemlidir (Johns ve diğ., 2002).

Performans düzeyini belirtirken öğrencinin yaşadığı problemlere ilişkin ek bilgiler de verilebilir. Örneğin, sınıf kurallarına uymama, yazıyı kopyalamada zorlanma gibi açıklamalarda bulunulur (Colarusso ve O'Rourke, 2007). Performans düzeyinde öğrencinin yaşadığı davranış problemlerinin tanımıyla birlikte davranışın süre ve sıklığına ilişkin bilgiler de yer almalıdır (Johns ve diğ., 2002). Performans yazarken kullanılan terimlere dikkat edilmelidir. Öğrencinin var olan performans düzeyinin yazımında özellikle ailenin anlayabileceği açık bir anlatım kullanılmalıdır (Clark, 2000). Öğrencinin performansı belirlendikten sonra öğrencinin bir dönem ya da bir öğretim yılının sonunda kazanması beklenen uzun dönemli amaçlar ve bu amaçlara ilişkin kısa dönemli amaçlar yazılır.

- *Uzun ve Kısa Dönemli Amaçlar*

Bir akademik dönem ya da yılın sonunda kazandırılması planlanan uzun dönemli amaçlar belirlenirken öğrencinin kazanmaya en çok gereksinimi olan davranışlara öncelik verilmelidir (Sucuoğlu ve Kargin, 2006). Ayrıca amaçları yazarken zorluk düzeyi, öğrencinin kronolojik yaşı, o davranışı öğrenmeye hazır oluşu ve tercihleri dikkate alınmalıdır (Tekin, 1996). Kısa dönemli amaçlar, bireyin var olan performans düzeyi ile uzun dönemli amaçlar

arasındaki ölçülebilir ara basamaklardır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Öğrenci için belirlenen amaçlar öğrencinin genel eğitim öğretim programına katılımına ve ilerlemesine olanak sağlar (Clark, 2000). Kısa dönemli amaçlar yazılırken birey, davranış, koşul ve ölçüt öğelerine yer verilmelidir Uzun dönemli amaçlar gibi kısa dönemli amaçlar da ölçülebilir ve gözlenebilir yazılmalı, öğrenciden ne beklediği açık olarak ifade edilmelidir (O'Neill ve Harris, 1982). Açık ve belirgin bir biçimde oluşturulan amaçların her birinin sonraki amaca geçme ölçütü belirlenmelidir (Özyürek, 2004). O'Neill ve Harris (1982) kısa dönemli amaçları yazarken kullanılan bu 4 öğeyle birlikte her bir kısa dönemli amaca ulaşmak için hedeflenen tarihin BEP'te yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Kısa dönemli hedeflere ulaşmak için gerekli olan zaman; öğrencinin performansına, geçmişteki başarı düzeyine, içinde yaşadığı çevrenin ve ailenin özelliklerine, öğrencinin özel eğitim desteği alıp almadığına ve eğitim gördüğü sınıfın özelliklerine göre belirlenmelidir. Kısa dönemli amaçlara ulaşıp ulaşılmadığına karar vermede hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılacağına Bireyselleştirilmiş Eğitim Planının geliştirilme aşamasında karar verilmelidir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Öğrencinin BEP'ini hazırlayan uzmanlar, yaptıkları değerlendirme sonucunda yıllık amaçlarda ve öğretim programında beklenen ilerlemeyi göremediklerinde ya da öğrencinin gereksinimleri değiştiğinde gerekli düzenleme ve değişiklikleri yapmalıdır (Clark, 2000).

- *Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı*

Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planında öğrenci ve çalışanların yapması gerekenlerin ayrıntılı olarak ifade edilmesidir. Bu plan uzun dönemli amaçlara ulaşmak için kısa dönemli amaçların nasıl öğretileceği konusunda bize yol gösterir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

- *Destek Hizmetler*

Kaynaştırma uygulamasında başarı sağlanması isteniyorsa, özel gereksinimli öğrenciye veya sınıf öğretmenine destek sağlamak gereklidir (Batu, 2000). İlgili yönetmelikte (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008) kaynaştırmanın destek hizmetlerin sağlanarak uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır. Yönetmeliğin 23. maddesinin h bendinde öğrencilerin destek hizmetleri almaları için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği ve aynı maddenin e bendinde ise verilen eğitim hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için özel araç-gereç ile eğitim materyallerinin sağlanması ve destek eğitim odasının açılması gerekliliği belirtilmektedir.

Öğretmen ve öğrenci için sağlanacak olan destek hizmetin tipi, sıklığı, nerede, ne kadar süreyle ve kimin tarafından sağlanacağına ilişkin bilgiler BEP'te yer almalıdır (Ersoy ve Avcı, 2001; Özyürek, 2004). Özel eğitim destek hizmetleri; destek eğitim odası/kaynak oda, sınıf içi yardım ve özel eğitim danışmalığıdır (Batu, 2000; Colarusso ve O'Rourke, 2007).

Destek eğitim odası/kaynak-oda, genel eğitim okullarında özel gereksinimli öğrencilere destek hizmeti sağlanması amacıyla hazırlanmış ortamlardır. Bu ortamlarda özel eğitim uzmanı, öğretmen ya da bir uzman, benzer sorunu olan birden fazla öğrenciye bir arada, ya da her bir öğrenciye bireysel olarak hizmet sunabilir. Sınıf öğretmeni ile öğrenciye destek eğitim odasında eğitim veren öğretmenin ya da uzmanın yakın iletişim ve işbirliği içinde olmaları, sınıfta verilen eğitimle destek eğitim odasında verilen eğitim tutarsızlıklarını ortadan kaldıracaktır.

Sınıf içi yardım, özel eğitim uzmanının özel gereksinimli öğrenciye destek sağlamak amacıyla sınıf ortamında yer aldığı bir destek hizmet türüdür. Bu çalışma içinde farklı uygulamalar gerçekleştirilebilir. Özel eğitim uzmanı kaynaştırma öğrencisiyle çalışırken sınıf öğretmeni normal sınıf öğrencileriyle çalışabilir, ya da bunun tam tersi özel eğitim uzmanı normal sınıf öğrencileriyle çalışırken sınıf öğretmeni özel gereksinimli öğrenciyle

çalışabilir. Bir başka uygulama ise, özel eğitim uzmanının sınıf öğretmeniyle birlikte ders planını hazırlaması ve hazırlanan planın uygulamasını da birlikte gerçekleştirmeleridir.

Özel eğitim danışmanlığı ise, dolaylı bir hizmet biçimidir. Bu destek hizmet türünde öğretmen aracılığıyla öğrenciye yardım söz konusudur. Sorunun belirlenmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi, çözüm önerilerinin uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi aşamalarından oluşan özel eğitim danışmanlığı, özel eğitim öğretmenleri ya da özel eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip rehber öğretmenler tarafından gerçekleştirilir (Batu ve Topsakal, 2003).

Destek hizmetler belirlenirken öncelik öğrencinin genel eğitim ortamından uzaklaşmadan yararlanabileceği destek hizmetler ve uyarlamalar olmalıdır. Destek eğitim odası özel gereksinimli öğrenciyi genel eğitim ortamından ayırması, sınıf ile destek eğitim odasında benimsenen eğitim amaçları ve gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri arasında eşgüdüm sağlanamaması ve sınıf öğretmenin destek eğitim odasını sorunu sınıftan çıkarabilme fırsatı gibi görmesine neden olmasından dolayı eleştirilmektedir (Batu, 2005). Ancak verilen sınıf içi destek hizmetlere ve uyarlamalara rağmen öğrenci arkadaşlarının kullandığı materyallerden ve öğretim programından yararlanmazsa öğrenci destek eğitim odasından yararlanmalıdır (Clark, 2000).

Özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma eğitimi veren sınıflarda özel gereksinimli öğrencilere verilen eğitim hizmetlerinin başarıya ulaşabilmesi ve bu sınıflardaki özel gereksinimli öğrencilerin sunulan eğitim olanaklarından yeterince yararlanabilmeleri için okullarda görev yapan öğretmen, yönetici ve diğer personelin kendi sorumluluklarını yerine getirmeleri, bu öğrencilerin eğitim aldıkları sınıfların öğrencilerin gereksinimlerine göre hazırlanması ve etkili sınıf yönetimi tekniklerini uygun şekilde kullanmaları gerekmektedir (Kırcaali-İftar, 1998).

- *Öğretimsel Uyarlamalar*

Özel gereksinimli öğrencinin bulunduğu sınıflarda, sınıf öğretmenin yapacağı uyarlamalar öğrencilerin sınıf etkinliklerine en üst düzeyde katılımını sağlayacaktır. Kaynaştırma okullarına devam eden özel gereksinimli öğrenciler öğretim sürecinde gelişim özellikleri ya da bu özelliklerine bağlı diğer özellikleri nedeniyle derslerde sorulara doğru cevaplarının az olması ve sınıf görevlerinde çok fazla hata yapmaları gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Öğrencilerin yaşadığı bu sorunları ortadan kaldırmak için sınıf öğretmeni sınıf içinde bazı uyarlamalar yapmalıdır. Uyarlamalar, öğrencinin akranlarıyla öğretim gördüğü ortamlarda kendi hızlarında öğrenmelerini sağlamak amacıyla sınıfın fiziki koşullarında, öğretimin içerik, materyal, etkinlik gibi boyutlarında yapılabilir (Lewis ve Doorlag, 1999). Başka bir tanımlamayla, kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflarda özel gereksinimli öğrencinin başarısının artması ve sunulan öğretimden en üst düzeyde yararlanabilmesi için yapılan bu ek önlem ve düzenlemelere öğretimsel uyarlamalar denir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Sucuoğlu (2006) önkoşul becerileri öğretme, öğretim sırasında verilen yönergelerde değişiklik yapma, öğretimde yardım (ipucu) kullanma, yaygın hatalara ilişkin tekrar öğretim yapma, öğrenme fırsatları verme, öğretimi öğrenme hızına göre ayarlama, öğretim materyallerinde uyarlama yapma, dersin içeriğinde uyarlama ve değişiklik yapma, sınav süresini uyarlama, yönerge türünü değiştirme, sınav ortamını uyarlama, sınav için tepki türünü değiştirmeyi öğretimsel uyarlamalara örnek olarak vermiştir. Öğrencinin gereksinimine göre sınıfta sıraların ve eğitim materyallerinin yerleri düzenlenebileceği gibi öğrenciye bilgisayarla, büyük ve küçük grupla çalışma olanakları da sağlanabilir (Lewis ve Doorlag, 1999). Yapılan uyarlamalar özel gereksinimli öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracığı gibi tüm çocukların etkili öğrenmelerini sağlayacaktır.

- *Değerlendirme ve Sınıf Geçme*

İzleme ve değerlendirme BEP'in en önemli noktalarıdır. İyi düzenlenmiş ve iyi uygulanan bir değerlendirme sistemi olmazsa, çok iyi hazırlanmış bir BEP bile başarısız olur. Öğrenci için belirlenen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığı iyi bir değerlendirme ile anlaşılır. Değerlendirme öğretimin başında, öğretim devam ederken ve öğretimin sonunda yapılmalıdır. Öğrencinin BEP'inin uygulanmasından sorumlu kişi, öğretimin ve öğrencinin başarısını değerlendirmekle de sorumludur (Fiscus ve Mandel, 1987;1997). Öğretimin değerlendirilmesinde öğrencinin performans düzeyini belirleme amacı ile hazırlanan ölçüt bağımlı testler öğretim süresince ve sonunda kullanılabilir (Vuran, 1996). 2006 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde sınıf geçme konusunda "özel eğitim okul ve sınıflarında eğitim gören öğrencilerin değerlendirilmesinde, öncelikle Bireyselleştirilmiş Eğitim Plan'ında yer alan amaçların gerçekleştirilmesi esas alınır.' bilgisi verilmiştir (Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı, 2008).

BEP Ekibi

BEP, öğrenci ve öğretim programı hakkında bilgisi olan, kaynaklara ulaşabilen ve öğrenci için gerekli uyarlamaları yapabilen kişilerden oluşan bir ekip tarafından geliştirilir (Clark, 2000). 2006 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı, 2008) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı geliştirilmesine karar verilen öğrencinin planını geliştirmek için yerleştirildiği okulda bir ekip oluşturulacağı belirtilir. Yönetmeliğin 63. maddesinde kaynaştırma uygulaması yapılan okul ya da kurumlarda BEP geliştirme ekibinin oluşturulması zorunlu kılınmıştır. Ekip okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında aşağıda yer alan üyelerden oluşur.

- Gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,
- Rehber öğretmen,
- Eğitim programları hazırlamakla görevlendiren öğretmen,

- Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- Öğrencinin diğer öğretmenleri,
- Öğrencinin velisi,
- Öğrenci
- Gerektiğinde görüşlerine başvurmak üzere özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üye.

Ekipteki her üyenin çalışma biçimi ekibin ilerleme kapasitesini etkilemektedir. Oluşturulan ekip işbirliği içinde çalışır. Öncelikli olarak öğrenci hakkında değerlendirme yapan ekip üyesi, ekipteki diğer üyelere çocuk hakkında yaptığı değerlendirme sonucunu belgeleriyle açıklamalıdır. Ekip üyeleri öğrencinin gereksinimlerini tartışarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Plan'ını geliştirir ve sağlanması gereken destekleri belirler (Clark, 2000). Bunun için ekip üyelerinin dinleme ve konuşma becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir. Grup tartışmalarında üyeler birbirlerine destek vermeli, katılımcı olmalıdırlar. Üyeler konuyu özetleyebildikleri gibi, daha açık hale de getirebilmelidir. BEP'in etkili bir şekilde geliştirilip uygulanmasında iletişim önemli bir faktördür. İletişimin niteliği BEP ekibinin işlevini, bir danışman olarak uzmanların performansını doğrudan ortaya koyar. BEP'i geliştiren ve uygulayan kişi/kişiler bilgi almak için aile ve diğer uzmanlarla iletişim içinde olmalıdır. Alınan bilgilerin yorumlanıp gruba iletilmesi için iletişimin etkili bir şekilde sağlanması gerekmektedir (Fiscus ve Mandel, 1987; 1997).

Hedeflenen becerilerin öğretilmesi için geliştirilen BEP, ekip üyelerinin birçok faktörü düşünerek oluşturdukları ve bunun sonucunda bir karara vardıkları plandır. Ekip üyeleri değiştirmedeği sürece, alınan bu eğitimsel kararlar bir yarıyıl/yıl uygulanır (Snell ve Brown, 2006). BEP ekibi BEP'i yarıyıl/yıllık olarak veya öğretmen ya da ailenin isteği üzerine yıl içinde tekrar gözden geçirir (Colarussu ve O'Rourke, 2007). Ekip üyeleri, öğrencinin gereksinimleri belirlemek ve eğitim programını düzenlemek için BEP toplantılarında bir araya gelirler. (Clark, 2000; Smith ve Strick, 1997).

Lytle ve Bordin (2001) BEP toplantılarında 3 iletişim türünün var olduğunu belirtmişlerdir. Bu iletişim türleri şunlardır: Bilgi, gözlem, amaç ve hedeflerin yer aldığı yazılı dokümanları içeren yazılı iletişim, BEP toplantısı sırasında ekip üyelerinin birbirlerine söylediklerini içeren sözlü iletişim ve jest, duruş, mimik gibi görsel bilgiyi içeren sözel olmayan iletişimdir. BEP toplantılarının %80'inden fazlası sözel olmayan iletişimden oluşmaktadır.

Matthews (1998), okulların birçoğunda BEP toplantılarının düzenlendiğini ve toplantıların ortalama 31,5 dakika sürdüğünü belirtmiştir. Görüşmeler daha çok sabah ders saatinden önce veya ders zamanında gerçekleştirilmektedir. Matthews ailelerin BEP toplantısı hakkında en çok resmi yazışmalarla, daha sonra telefon görüşmeleri ve öğretmen notlarıyla bilgilendirildiklerini ve öğrencinin sınıf düzeyinin yükselmesiyle birlikte ailelerin BEP toplantılarına katılımlarının azaldığını belirtmiştir. Comer (2009) BEP toplantılarının ailelere uygun yer ve zamanda yapılmasının, toplantı esnasında ailelerin anlayabileceği terminolojinin kullanılmasının ailelerin BEP toplantılarına karşı memnuniyetlerini arttırdığını belirtmiştir. BEP toplantılarının etkili olabilmesi için, ekip üyelerinin toplantı amacını ve ilgili yönetmelikleri bilmeleri gerekmektedir (Fiscus ve Mandel,1987; 1997).

BEP toplantı sürecinin ve üyelerinin katılımlarının gözlem yoluyla araştırıldığı bir çalışmada 10 saniyelik zaman örnekleme kullanılmıştır. Bulgular BEP toplantısını özel eğitim öğretmenlerinin başlattığını, toplantı sürecinde en fazla konuşan kişinin özel eğitim öğretmeni, daha sonra sırası ile aile, sınıf öğretmeni, yöneticiler ve öğrenci olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin daha aktif olduğu bu toplantı yapısının öğrencinin katılımını azalttığı düşünülmüştür (Martin ve diğ., 2006). Oysa BEP sürecinin başarılı olması için başta öğrenci olmak üzere aile ve diğer ekip üyelerinin katılımı çok önemlidir. Ekipteki tüm üyelerin sürece katılımının önemi bilinmekle birlikte, BEP geliştirme ve uygulama sürecindeki en önemli ekip üyesinin sınıf öğretmeni olduğu görülmektedir.

2006 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde BEP geliştirme ve uygulanması sürecindeki en önemli rolün öğretmene verilmektedir

(Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008). Ekip üyelerinden sınıf öğretmeni öğrencinin sınıftaki performansını gözlemleyebildiği için ekip içerisinde en iyi bilgi sağlayıcılardan biridir. Öğretmen BEP toplantısından önce öğrencinin genel eğitim sınıfındaki becerileri hakkında bilgiye sahiptir. Ayrıca birçok öğretimsel yöntemleri uygulayarak çocuğu değerlendirmektedir (Mccoy, 1995). Sınıf öğretmeni sahip olduğu bu bilgileri ailelerle ve diğer ekip üyeleriyle paylaşır ve genel eğitim sınıfına dahil olan kaynaştırma öğrencileri için başarılı planlar oluşturmada ekibe yardımcı olur (Lewis ve Doorlag, 1999). BEP ekip toplantısında aile ve diğer uzmanlardan toplanan bilgilerle, BEP'in uygulanmasından sorumlu olan sınıf öğretmenin değerlendirme sonuçları da yer alır. Öğretmen toplantıda kendi sınıf programını ve genel eğitim sınıfında yer alan çocuğun etkinliklere kalıtım yeteneğine ilişkin düşüncelerini paylaşır. Sınıf öğretmenin verdiği bu bilgilerle, ekip programı değerlendirir ve çocuk için belirlenen amaçları karşılamak için gerekli olan değişikliklere karar verilir (Lewis ve Doorlag, 1999).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008) 59. maddesinde sınıf öğretmenin görev ve sorumlulukları arasında: a) BEP, gelişim ölçekleri ile ölçme ve değerlendirme araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapma b) BEP'i uygulama ve değerlendirme c) Öğrencilerin eğitim performansları ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlama ve/veya temin etme ç) Okul ve kurumdaki aile eğitim çalışmalarına katılma, sınıfındaki öğrencilerinin ailelerine yönelik aile eğitim çalışmalarını planlama ve yürütme d) Öğrencilere destek eğitim hizmeti sağlanması ve eğitim performansları doğrultusunda başka bir okul veya kuruma yönlendirilmesinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ve BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapma yer almaktadır.

Aynı yönetmeliğin 63. maddesinde kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanmasında önemli bir unsur olan rehber öğretmenin görev ve sorumlulukları şu şekilde maddelenmiştir: a) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak b) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar

hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile işbirliği yapmak c) Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek d) Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonu, BEP geliştirme birimi, izleme ve yöneltme kurulu ile öğretmenle iş birliği yapmak.

Ekip üyelerinden olan anne babaların BEP sürecine katılımları yasal haklarıdır. Çocuklarının gereksinimi olan özel eğitim ve diğer hizmetlerle ilgili tartışmalara katılmak ve ekibe, çocuğa uygun olan hizmet konusundaki kararlarda yardımcı olmak ailenin görevidir (Fiscus ve Mandel, 1987;1997). Aileler BEP ve çocuklarıyla ilgili yapılan tüm çalışmalar hakkında bilgilendirilmelidir ve BEP'in uygulanması için ailenin onayını almak gerekmektedir. Ayrıca program hakkında bilgilendirilen ailenin de sürece aktif katılımı sağlanmalıdır (Ersoy ve Avcı, 2001).

Aileler aktif katılımcı olduklarında öğrenciler için BEP daha etkili olmaktadır. Aile özel gereksinimli öğrencinin okul dışı ortamlardaki performansı ve hangi amaçların kendileri ve çocukları için önemli olduğu hakkında ekibe bilgi vererek, öneriler sunarak BEP sürecine katkıda bulunurlar (Lewis ve Doorlag, 1999; Rebhorn, 2002). Aileler kendilerini aktif katılımcı olarak gördüklerinde ve BEP ekibindeki diğer üyelerle aralarındaki iletişim daha iyi olduğunda BEP sürecine katılımları fazla olmaktadır. Ayrıca aileler, sürece katıldıklarında BEP'teki hedeflerin daha ulaşılabilir olduğunu düşünmektedir (Cramer, 1990; Maltz, 2001).

Ailenin sürece katkısı düşünüldüğünde, ailelerin sürece katılımları için gereken desteğin onlara sağlanması büyük önem taşımaktadır. Aileler psikolojik desteğe, BEP' in geliştirilmesi ve uygulanmasında yapabilecekleri hakkında eğitim desteğine, ayrıca okul ve ev arasındaki ilişkileri geliştirmek için sosyal hizmet desteğine gereksinim duyabilirler (Clark, 2000). Sağlanan sosyal destek aile ve diğer ekip üyeleri arasındaki olumlu ilişkiyi artırmakla birlikte, ailelerin stresini azaltmada, eğitim programları ve çocuklarının engeli hakkında bilgi sahibi olmalarında ve diğer ekip üyelerini anlamalarında yararlı

olacaktır (Lytle ve Bordin, 2001). Ailelerin sürece daha aktif katılımları için yapılan çalışmaların etkisinin olumlu olduğu görülmektedir. Okulda öğretilen becerilerin evde başarılı bir şekilde uygulanmasına yardımcı olmak için ailelerle gerçekleştirilen bir çalışmada ailelerin çocuklarının yaptıkları ve yapamadıkları hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları ve BEP hakkında bilgilerinin arttığı görülmüştür (Hammond, Casteneda ve Ortega, 2006).

Ekip üyeleri, özellikle sınıf öğretmenleri, aileleri dinlemeye hazırlıklı olmalı ve çocuğun evdeki davranışları, gelişimi, problem davranışları ve çocuğun okula karşı tepkisi hakkında ailelerden bilgi almalıdır. Ayrıca ailelere çocukları için okulda yapılan planlara ve gelişim incelemelerine katılmaları için fırsat verilmeli, aileler bu konuda cesaretlendirilmelidirler (Sarı, 2003). Okul yönetimi BEP toplantılarını uygun bir zamanda düzenleyerek, BEP toplantıları, yasal düzenlemeler ve BEP'in süreçleri hakkında bilgilendirerek ailelerin toplantılara katılımlarını destekleyebilir (Rebhorn, 2002).

Cashman (2006) ailelerin BEP toplantılarına katılım durumlarını, BEP toplantılarında yaşadıkları sorunları ve sorunların çözüm önerilerini araştırmıştır. Araştırmaya katılan aileler kendilerini BEP ekibinin eşit bir üyesi olarak görmediklerini, öğretmenlerin onların düşüncelerine önem vermediklerini ve kendilerine konuya ilişkin soru sorulmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca araştırma bulguları, okul personelinin toplantı sırasında ailelerin anlayabileceği bir dil kullanmadığını, öğretmen ve aileler arasında saygının az olduğunu göstermiştir. Ailelerin yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri ise, BEP toplantısı sürecinde ailelerin önerilerinin dikkate alınması, toplantı sırasında kendilerine soru sorulması ve okul personeli ile aile arasındaki iletişimin artırılması olmuştur. Bu araştırma sonucunun tersine Fish (2008), aile destek hizmeti kurumu tarafından desteklenen 51 aileyle yaptığı çalışmada ailelerin BEP toplantısına karşı olumlu bir tutum içinde olduklarını belirtmiştir. Bu çalışmaya katılan aileler eğitimcilerin toplantıda zamanı etkili bir şekilde kullandıklarını, tartışmada, soru sormada eğitimcilerin kendilerine yeterli zamanı verdiklerini belirtmişlerdir.

Aile geçmişte ev ve okul arasında olumsuz ilişkiler yaşamışsa, özel gereksinimli çocukları için oluşan bir ekibin üyesi olmak onları endişelendirebilir. Aileler bu endişeleri doğrultusunda ekibin etkinliklerine katılmakta isteksiz olabilirler. Uzmanlar ve öğretmenler bu endişeleri yok etmek için ailelere katılımlarının önemi hakkında bilgi verebilirler (Lewis ve Doorlag, 1999).

Uygun ise BEP sürecine öğrenci de katılabilir. Bu karar genelde anne-babaya bırakılır. Eğer çocuk büyükse BEP sürecindeki kararlarda görüş de bildirebilir. BEP sürecine katılan öğrenci, alınan kararlar ve uygulamalar hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilmelidir. Öğrencinin katılım boyutu, öğrencinin yaşı, engel türü ve derecesine göre değişebilir (Sarı, 2003). Öğrencinin BEP toplantısına katılması konuşma ve haklarını koruma becerisinin gelişmesini sağlayacaktır (Rebhorn, 2002). Matthews (1998) öğrencilerin BEP toplantısına katılımlarını incelediği çalışmasında, öğrencilerin öğretimsel amaçları belirlemedeki katılımlarının düşük olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni olarak öğrencinin BEP toplantısına katılım nedenini anlayamamış olmasından kaynaklanabileceğini, bunun için de öğrencilere hedef oluşturma sürecinde BEP ekibine nasıl destek olabileceklerinin açıklanması gerektiğini vurgulamıştır.

Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça ders aldıkları öğretmen sayısı artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu nedenle BEP ekibinde branş öğretmenlerinin de yer alma zorunluluğu doğmaktadır. Ancak branş öğretmenlerin sürece katılımlarında sorunlar olduğu görülmektedir. Örneğin, beden eğitimi öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilerin öğrenimlerinde önemli bir rol üstlenmelerine karşın, yapılan çalışmalarda (Yun, Shapiro ve Kennedy, 2000; Kowalski, Lieberman, Pucci ve Mulawka, 2005) BEP ekibinde yer almadıkları belirlenmiştir. Çalışmaların sonucunda, araştırmacılar beden eğitimi öğretmenlerin BEP sürecine katılımlarını artırmak için öğretim programında bazı düzenlemelerin yapılması ve beden eğitimi programına uygun kısa ve uzun dönemli amaçların geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. BEP'in kopyası verilmiyorsa beden eğitimi öğretmenlerinin

bunu istemesi, toplantılara katılmaları, BEP ekibinin lideri ve diğler üyelerle iletişim içinde olmalarının gerekliliği belirtilmiştir.

Kuramsal olarak verilen bilgiler ışığında, BEP'in uygun şekilde geliştirilmesi ve uygulanmasının kaynaştırma başarısındaki önemi nedeniyle, BEP ekibinin öğrenci hakkında bilgi verici olmasını ve BEP'i uygulayan kişilerden olan sınıf öğretmenlerinin ve onların bu süreçte destek aldığı rehber öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama sürecindeki sorunlara ve bu sorunların çözümüne yönelik getirdikleri önerilere ilişkin görüşlerinin alınmasını gerekli kılmaktadır. İlerleyen bölümde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2. İlgili Araştırmalar

Özel gereksinimli öğrenciler için BEP geliştirilmesi ve uygulanmasının 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile zorunlu hale getirilmesi (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008) ve planın uygulanmasının kaynaştırma başarısındaki yerinin vurgulanmasına (Özbek, 2005; Özyürek, 2004; Sarı, 2003) karşın BEP geliştirme ve uygulama çalışmalarında sorunlar yaşandığı gözlenmektedir. Bu bölümde BEP geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik getirilen önerilerle ilgili alanyazında yer alan çalışmalar sunulmuştur.

Kaynaştırmanın etkili bir şekilde yürütülmesinde önemli bir etmen olan uyarlamaların planlanması ve uygulanmasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Vural ve Yıkılmış (2008) kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaları belirlemek için 18 sınıf öğretmeni ile görüşmüşlerdir. Araştırma sonucunda kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin öğretimsel uyarlama konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve yaptıkları bazı öğretimsel uyarlamaların ise sınırlı kaldığı görülmüştür.

Çetin (2004) özel eğitim alanı dışında farklı programlardan mezun olup özel gereksinimli öğrencilerin eğitimleriyle ilgilenen sınıf öğretmenlerinin ve diğer branş öğretmenlerinin özel eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunları araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin uygulamalar için yeterince donanımlı olmadıkları, özel eğitimle ilgili yaptıkları stajın yeterli olmadığı, özel eğitim öğretmenliği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, öğrencilerin performanslarını nasıl değerlendireceklerini bilmedikleri ve farklı eğitim yöntemlerini kullanma konusunda yetersiz kaldıkları görülmüştür. Yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak da hizmet içi eğitimin önemi vurgulanmıştır.

İzci'nin (2005) sınıf öğretmeni adaylarının özel eğitim konusundaki yeterliliği hakkında yapmış olduğu çalışmanın sonuçları, özel eğitim ve

kaynaştırma eğitimi konusunda öğretmen adaylarının bilgi ve becerilerinin yeterli olmadığını göstermiştir. Sınıf öğretmenliği programında yer alan dersler içinde 'Gelişim ve Öğrenme' ve 'Rehberlik' derslerinin öğretmen adaylarının özel eğitim alanındaki yeterliliklerine kısmen katkıda bulunduğu, bunun yanında öğretmen adaylarının farklı engellere sahip öğrencilere nasıl yaklaşacağına ilişkin bilgi ve beceriye gereksinim duyduklarını görülmüştür. Araştırmacı bu sorunun çözümü için öğretmen adaylarının en az 2 dönem ilgili dersleri almalarının önemini vurgulamıştır.

Akpınar ve arkadaşlarının (2004) 'Öğretmen Yeterlilik Standartları' ölçeğini kullandıkları ve Eğitim Fakültesi İlköğretim bölümü son sınıf öğrencilerinin yer aldığı çalışmalarının sonuçları, sınıf öğretmenlerin öğrencilere rehberlik yapmada 'yeterli', özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere 'özel eğitim' hizmeti sunmada 'orta düzeyde yeterli' olduklarını göstermiştir.

Çuhadar (2006) tarafından ilköğretimin birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin ve yöneticilerin görüşlerinin belirlendiği çalışmada, okullarda BEP geliştirme biriminin oluşturulmadığı ve BEP hazırlanmadığı belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada özel gereksinimli öğrenciler için sınıflarda diğer öğrencilerden farklı bir eğitim-öğretim yapılmadığı da gözlenmiştir.

Pektaş (2008) özel eğitim programı dışındaki programlardan mezun öğretmenlerin BEP kullanmadıklarını, kullananların ise okullarındaki ortak BEP envanterlerini kullanarak BEP dosyaları oluşturduklarını belirlemiştir. Araştırmacı bu durumun nedeni olarak öğretmenlerin BEP kullanma konusunda yeterli bilgi ve donanımla mezun olmamalarını göstermiştir.

Tike'nin çalışmasında (2007) ise sınıf öğretmenlerinin BEP hazırlamaya ilişkin olumlu tutum içinde olduklarını, ancak rehber öğretmen ve RAM çalışanlarına göre daha fazla güçlük yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca BEP geliştirme sürecine katılan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin, katılmayan öğretmenlere göre daha az güçlük yaşadığını, hizmet içi eğitim programının süresi arttıkça BEP geliştirme sürecinde yaşanan güçlüklerin azaldığını bulmuştur.

Öğretmenlerin ekip içerisinde görev ve sorumluluklarının çok önemli bir yer tutmasına rağmen Menlove ve arkadaşları (2001) öğretmenlerin BEP çalışmalarına yeterince katılmadıklarından ve kendilerini BEP ekibinin aktif bir üyesi olarak hissetmediklerinden söz etmektedir.

Nizamoğlu (2006) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasındaki yeterliliklerini araştırdığı niteliksel çalışmada, öğretmenlerin BEP'i yeterince uygulamadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin performanslarını belirleme ve amaç saptamada sistemli bir çalışma içerisinde bulunmadıklarına, yazılı olmayan amaçlar belirlediklerine, öğrencileri değerlendirirken diğer öğrencilerle aynı soruları sorduklarına ve aynı değerlendirme yöntemlerini kullandıklarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencinin eğitimine yönelik yalnızca okullarındaki rehber öğretmenlerden destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

Johns ve diğerleri (2002) öğretmenlerin BEP'e ilişkin eğitim ve bilgi eksiklerinin olması, yeterli materyalin olmaması, gerekli uyarlamaların yapılmaması, BEP'i planlama ve uygulamada yeterli zamanlarının olmaması, BEP'i değerlendirilmesine ilişkin öğretmenin yetersiz ya da yanlış bilgiye sahip olması ve okul yönetiminin BEP sürecinde öğretmene destek olmaması nedenleriyle BEP uygulama sürecinde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere yönelik yapılacak olan bilgilendirme çalışmalarının performans düzeyinin belirlenmesi, amaç ve hedeflerin yazımı ve öğrencinin engel durumu temel alınarak öğrencinin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik olması gerektiği vurgulanmıştır.

Bahar ve Yıkılmış (2002) kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflarda çalışan 15 sınıf ve branş öğretmeni ile yaptıkları niteliksel çalışmada öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarını gerçekleştirme durumlarını araştırmışlardır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciler için bireysel amaçlar belirlemediklerini, öğretimi planlama ve uygulamada ise geleneksel etkinliklerin dışına çıkmadıklarını, ayrıca öğrencileri için uyarlama yapmadıklarını göstermiştir. Öğretmenlerin uzman

desteği alma girişiminde bulunmadıkları ve uygulamalarda yalnızca rehber öğretmenden aldıkları bilgiden yararlandıkları belirlenmiştir. Araştırmacılar, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarını gerçekleştirmedeki yetersizliklerini, bu konuda yeterli eğitim sürecinden geçmemiş olmalarına ve destek özel eğitim hizmeti almamalarına bağlamıştır.

Okta (2008) kaynaştırma sınıflarına devam eden işitme engeli olan öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerini araştırmıştır. Araştırma bulguları araştırmaların yapıldığı 17 okuldan 4'ünde özel gereksinimli öğrenciler için BEP geliştirme biriminin oluşturulduğunu ve hazırlanan BEP'te uzun dönemli, kısa dönemli ve öğretimsel amaçlar ve davranış problemlerini azaltmaya yönelik tedbirlerin yer aldığını, ancak öğrenci için hazırlanan programların çoğunda destek hizmeti, kullanılacak yöntem teknik, araç gereç ve materyaller, uyarlamalara ilişkin bilgilere yer verilmediğini göstermiştir. Araştırma kapsamındaki 24 işitme engelli öğrencinin hiç birine okul içinde destek özel eğitim hizmeti sağlanmadığı, 18 öğrencinin okul dışında özel eğitim kurumlarından destek hizmet aldıkları saptanmıştır. 24 sınıf öğretmenin 20'si işitme engelli öğrencilerin eğitimi ve bu öğrencilerle iletişim kurma yöntemleri konularında destek hizmete gereksinim duyduklarını belirtmiştir.

Kreutzer'in (2004) araştırma bulguları özel eğitim öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerine yönelik daha olumlu tutum içinde olduklarını ve BEP'i daha yararlı gördüklerini göstermiştir. Araştırmacı, sınıf öğretmenlerinin BEP konusundaki yasal zorunlulukları benimsemediklerini ve bu konudaki bilgilerini planlama ve uygulamaya aktaramadıklarını belirtmiştir.

Öztürk (2009) sınıf öğretmenleri ile yaptığı niteliksel çalışmada sınıf öğretmenlerinin BEP'i gerekli gördüklerini, BEP'in öğrenci, öğretmen ve aileler için yararlı olduğunu belirttiklerini vurgulamıştır. Öğretmenler, BEP'i geliştirirken birçok kaynaktan yararlandıklarını, BEP'i uygularken ise araç gereç, bilgisayar kullanımı, okulun fiziki koşulları, sınıf içinde uygulama ve uygulamaya zaman ayırma konularında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Lee-Tarver (2006) sınıf öğretmenlerinin BEP'i özel gereksinimli öğrencinin eğitim programını planlamada ve uygulamada yararlı bir araç olarak gördüklerini, BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde aktif rol aldıklarını, ancak bu konularda ve amaçların oluşturulmasında daha fazla eğitime gereksinim duyduklarını belirlemiştir.

Spellman (1989) öğretmenlerin BEP geliştirmedeki etkililiğini araştırdığı çalışma sonucunda, çalışmasında yer alan 60 sınıf öğretmenin çoğunun akademik, sosyal ve fiziksel gelişim alanlarında gelişime uygun uzun dönemli ve kısa dönemli amaç yazmada, çocuğun amaç ve hedeflerini temel alan yöntem ve materyalleri seçmede zorlandıklarını ve seçilen yöntem ve materyallerin de kısa dönemli amaçlara uygun olmadığını belirtmiştir. Kullanılan değerlendirme tekniğinin de hedeflere uygun olmadığını görmüştür. Sonuç olarak, çalışmada öğretmenlerin çok azının (%21.7) tam ve kabul edilebilir BEP geliştirebildikleri görülmüştür.

Summers'ın (1995) sınıf öğretmenlerin BEP sürecine katılımlarını ve bu sürece ilişkin memnuniyetlerini araştırdığı çalışmasının bulguları, sınıf öğretmenlerinin BEP sürecine katılımlarının yeterli olduğunu göstermiştir. Araştırmada yer alan öğretmenler öğrencinin var olan performansı hakkında bilgi verme, BEP amaçlarını geliştirme, destek hizmetler ve öğretimsel uyarlamaları belirleme konularında kendi katılımlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Sütçü'nün (2007) yasal düzenlemelerde rehber öğretmenlerin özel eğitimle ilgili görevlerini ve uygulamaya yönelik görüşlerini incelediği çalışma sonuçları, 35 rehber öğretmenin tamamının BEP hakkında şimdiye kadar herhangi bir eğitim almadıklarını, okullarında BEP birimi oluşturduklarını ancak bu birimin yönetmelikte zorunlu olduğu için oluşturulduğunu, BEP'i uygulamada zorluklar yaşadıklarını göstermiştir. Rehber öğretmenlerin büyük bir bölümü (%77) BEP'i uygulama aşamasında sınıf öğretmenlerinin yetersiz kaldığını, sınıfların çok kalabalık olmasından dolayı BEP uygulayamadıklarını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerin %83'ü destek hizmet verme görevini

olanaksızlıklardan dolayı yapamadıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerin bir bölümü (%14) yaşanan zorlukların çözümü için özel eğitim konusunda üniversitelerin ilgili bölümleriyle, diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak düzenlenecek seminer ve panellerin faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Önder'in (2007) kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflarda çalışan 29 sınıf öğretmeni ile yaptığı niteliksel çalışmada, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri için sınıf içinde yaptıkları öğretimsel uyarlamaları belirleme durumlarını araştırmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı özel eğitim ile ilgili herhangi bir programa katılmadıklarını belirtmişlerdir. 17 sınıf öğretmeni kaynaştırma öğrencisi için sınıf içinde uyarlama yapmadıklarını, 12 öğretmen ise ders esnasında küçük değişiklikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün özel gereksinimli öğrenci için ek öğretim amaçları belirlemeyip yalnızca derslerde basit konulara yer verdikleri belirlenmiştir. Öğretmenler destek hizmetten yararlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

86 özel eğitim öğretmenine iki günlük amaç ve hedef yazmaya ilişkin eğitim verilen bir çalışmada (Frontczak ve Bricker, 2000) eğitim öncesi ve sonrasında eğitimcilerin bilgi düzeyleri, öğretim programı temelli geliştirilen Amaç ve Hedef Ölçüm Materyali (GORI) kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu materyal amaçları ve hedefleri 5 alanda değerlendirmektedir: İşlevselliği, genellenebilirliği, öğretimsel içeriği, ölçülebilirliği ve hiyerarşik ilişkisi. Eğitim sonrasında öğretmenlerin amaç ve hedef yazmaya ilişkin tüm alanlardaki başarıları artmıştır. Araştırma bulguları, etkili BEP hedef ve amaçlarının oluşturulmasında verilen eğitimin önemini vurguladığı ve öğretim programı temelli değerlendirme yöntemlerinin kullanımını destekler nitelikte olduğunu belirtmiştir

Metin ve arkadaşlarının (2009) yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenleri kaynaştırma uygulamaları için okullarında destek alabilecekleri kişilerin olmadığını vurgulamışlardır.

Türkoğlu (2007) ilköğretim öğretmenlerine yönelik gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik görüşlerini almıştır. Araştırma bulguları bilgilendirme çalışmalarından sonra öğretmenlerin konuya ilişkin bilgilerinin arttığını ve kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerinin olumlu yönde değiştiğini göstermiştir. Öğretmenler başarılı bir kaynaştırma uygulamasının olabilmesi için ortak karar vermeleri gerektiğini ifade ederken, bilgilendirme sonrasında sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin işbirliği içinde BEP çalışması yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bilgilendirme çalışması öncesinde destek hizmet ve öğretimsel uyarlamalar hakkında fikirleri olmayan öğretmenler, bilgilendirme çalışmasından sonra sınıf öğretmenine sunulabilecek destek hizmetler ve sınıf içi öğretimsel uyarlamalardan bahsedebilmişlerdir. Bilgilendirme sonrasında öğretmenler, bilgilendirme öncesinde değinilmeyen konulara değinerek BEP'in birçok özelliğinden de bahsetmişlerdir.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan alanyazın çalışmaları incelendiğinde, bazı okullarda BEP biriminin oluşturulmadığı (Çuhadar, 2006), sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin BEP'i özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinde önemli bir araç olarak gördüklerini, ancak BEP hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için BEP'i uygulayamadıkları veya BEP uygulamalarında sınırlı kaldıkları (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Çetin, 2004; İzci, 2005; Johns ve diğ., 2002; Lee-Tarver, 2006; Pektaş, 2008; Vural ve Yıkılmış, 2008) görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde uyarlamalara, destek hizmetlerine, kaynaklara, materyallere, amaç yazımına, değerlendirmeye, zamana ve sınıf ortamına ilişkin (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Johns ve diğ., 2002; Lee-Tarver, 2006; Okta, 2008; Öztürk, 2009; Spellman, 1989; Sütçü, 2007; Vural ve Yıkılmış, 2008) sorun yaşadıkları saptanmıştır. BEP hakkında herhangi bir hizmet içi eğitime katılmayan (Önder, 2007), lisans eğitimlerinde aldıkları özel eğitim derslerini yeterli bulmayan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler (Pektaş, 2008) yaşanan sorunların çözümüne ilişkin kaynakların (Çetin, 2004) ve lisans eğitiminde alana ilişkin derslerin arttırılması gerektiğini (İzci, 2005) ayrıca hizmet içi eğitimin gerekliliğine inandıklarını (Çetin, 2004; Lee-Tarver, 2006; Okta, 2008; Sütçü, 2007; Tike, 2007) belirtmişlerdir. Hizmet içi

eğitim ya da bilgilendirme çalışmalarına katılan ğretmenlerin BEP sürecine ilişkin olumlu sonuçlar elde ettikleri (Frontczak ve Bricker, 2000; Metin ve diğ., 2009; Tike, 2007; Türkoğlu, 2007) belirlenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Araştırmada kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik sundukları çözüm önerileri betimlenmiştir.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Muğla İli Merkez İlçesindeki kaynaştırma uygulaması yapılan resmi ilköğretim okullarının birinci kademesindeki sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmanın evrenini belirlemek amacıyla öncelikle Muğla İli Merkez İlçesindeki ilköğretim okullarının listesi Milli Eğitim Bakanlığı web sitesinden elde edilmiştir. Muğla İli Merkez İlçesinde 46 ilköğretim okulunun bulunduğu belirlenmiştir. Bu okullardan 9'una çeşitli nedenlerle ulaşılamamış, 37 okulunun idarecileri ise telefonla aranarak, okullarında ilköğretim birinci kademe kaynaştırma uygulamasının yapılıp yapılmadığı hakkında bilgi alınmıştır. 37 okulun 21'inde kaynaştırma uygulamasının yapılmadığı, 16'sında ise kaynaştırma uygulamasının yapıldığı öğrenilmiştir. 16 okul

idarecisi ve rehber retmeni ziyaret edilerek, okullarında BEP geliştirilip geliştirilmediği sorulmuştur. 16 okulun 6'sında BEP geliştirildiği ve uygulandığı renilmiştir. 6 okulun 2'sinin rehber retmeni aynı kişi olduğundan araştırmada 5 rehber retmen yer almıştır. 6 okulda 10 ilköğretim birinci kademe sınıfının olduğu saptanmış ve bu sınıfların üretmenleri araştırmaya katılmıştır. Araştırmada toplam olarak 5 rehber retmen ve 10 sınıf retmeni yer almıştır. Bu okullardaki sınıf üretmenleri ve rehber retmenlerle görüőebilmek için Muğla İli Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler (Ek 1) alınmıştır.

Araştırmaya katılan sınıf ve rehber retmenlerine ilişkin bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1
Sınıf Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler

Kod adı	Deneyimi (yıl)	Cinsiyet	Yaş	Hizmet içi eğitim alıp almadıkları	Sınıf düzeyi /sınıf mevcudu	Mezun oldukları lisans programı	Sınıfındaki özel gereksinimli öğrenci sayısı ve engel türü
Ahmet	31	E	55	Hayır	5/20	Sınıf öğretmenliği	(1)Hafif D.Z.E
Ceren	8	K	30	Hayır	5/22	Sınıf Öğretmenliği	(2)Hafif D.Z.E
Deniz	28	K	50	Evet	5/21	Eğitim Enstitüsü	(1)Hafif D.Z.E
Aslı	24	K	45	Evet	4/24	Sınıf Öğretmenliği	(1)Hafif D.Z.E
Tuğba	25	K	47	Evet	1/23	Sınıf Öğretmenliği	(1)Öğrenme güçlüğü
Mustafa	23	E	46	Evet	4/39	Sınıf Öğretmenliği	(1)Hafif D.Z.E
Asuman	25	K	45	Evet	5/43	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	(2)Hafif D.Z.E
Yasin	25	E	47	Hayır	3/20	Sınıf Öğretmenliği	(1)Öğrenme güçlüğü/ Hafif D.Z.E
Zeynep	10	K	32	Hayır	4/22	Sanat Tarihi Bölümü	(1)Öğrenme güçlüğü
Ayşe	15	K	34	Hayır	4/19	Sınıf Öğretmenliği	(1)Hafif D.Z.E

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan 10 sınıf öğretmenin 3'ü erkek, 7'sinin kadın olduğu, yaşlarının 30 ile 55 arasında, öğretmenlik deneyimlerinin ise 8 ile 25 yıl arasında değiştiği görülmektedir. 5 sınıf öğretmeni BEP hakkında hizmet içi eğitim aldığını, diğer 5 öğretmen ise

hizmet içi eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin önemli bölümünün 4. ve 5. sınıfları okuttuğu görülmektedir.

Tablo 2

Rehber Öğretmenlere İlişkin Bilgiler

Kod adı	Deneyimi (yıl)	Cinsiyet	Yaş	Hizmet içi eğitim alıp almadıkları	Mezun oldukları lisans programı
Leyla	17	K	41	Hayır	PDR
Fatma	13	K	39	Evet	PDR
Esra	9	K	33	Evet	PDR
Derya	7	K	31	Hayır	Sosyoloji Bölümü
Emre	16	E	40	Evet	PDR

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan 5 rehber öğretmenin 4'ünün kadın, 1'inin erkek olduğu görülmektedir. Rehber öğretmenlerin yaşlarının 31 ile 41 arasında, öğretmenlik deneyimlerinin ise 7 ile 17 yıl arasında değiştiği öğrenilmiştir. 3 rehber öğretmen BEP hakkında hizmet içi eğitim aldığını, diğer 2 rehber öğretmen ise hizmet içi eğitim almadığını ifade etmişlerdir. 4 rehber öğretmen PDR mezun olduğunu, 1 öğretmen ise Sosyoloji bölümü mezunu olduğunu belirtmiştir.

3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve görüşme formu kullanılmıştır.

- *Kişisel Bilgi Formu*

Araştırmaya katılanların cinsiyet, öğretmenlikteki hizmet yılı, BEP geliştirme ve uygulama süreçlerine ilişkin herhangi bir hizmet içi eğitim alıp almadıkları, mezun oldukları program, derse girdikleri sınıfın özelliklerine (sınıf düzeyi, mevcudu, sınıftaki özel gereksinimli öğrenci sayısı ve öğrencilerin engel türü) ait bilgiyi elde etmek amacıyla kullanılan bilgi formu (Ek 2) araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

- *Görüşme Formu*

Araştırma verilerinin toplanması, niteliksel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, araştırmacının alt amaçlarına cevap bulabilmek üzere açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu (Ek 3) geliştirilmiştir. Görüşme formu hazırlanırken, yapılan alanyazın taraması sonucunda elde edilen bilgilerden ve sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama sürecinde yaşadıkları sorunları inceleyen çalışmalardan yararlanılmıştır. Hazırlanan görüşme sorularını sınamak amacıyla bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaya Rehberlik Araştırma Merkezinde (RAM) görev yapan bir özel eğitim öğretmeni ile iki sınıf öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerden soruları anlaşılabilirlik, kapsam ve dil açılarından değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin mesleki paylaşımları ve önerileri sonucunda görüşme sorularına eklemeler yapılmış ve sorular düzenlenmiştir. Düzenlenen görüşme formu uzman (Prof. Dr. Ali Balcı, Doç. Dr. Yasemin Kepenekci, Yrd. Doç. Dr. Nurhan Cora İnce, Yrd. Doç. Dr. İlknur Çifci, Yrd. Doç. Dr. Berrin Baydık) görüşüne sunulmuş ve son şekli verilmiştir.

4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında niteliksel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, görüşmeler için bir dizi soru hazırlanır ve tüm görüşme sürecinde sorular aynı sıra ile sorulur. Görüşme sırasında esneklik sağlanarak soruların tekrar tartışılmasına izin verilir (Ekiz, 2003).

Araştırmacı verileri toplamak amacıyla araştırmada yer alan sınıf ve rehber öğretmenlerinden ön görüşme için randevu almıştır. Randevu günü araştırmacı öğretmenlere araştırmanın amacını açıklamıştır. Araştırmacı, öğretmenlere görüşme esnasında zaman ve veri kaybını engellemek amacıyla ses kaydı alınmasının daha verimli olabileceğini, ancak isterlerse yazılı kayıt da tutulabileceğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlere görüşmelerin onlara uygun olan bir zamanda yapılabileceği ve araştırmaya katılımın zorunlu değil, gönüllülük esasına dayalı olduğu ifade edilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlerden önceden hazırlanan sözleşmeleri (Ek 4) imzalamaları istenmiştir. Öğretmenlerle yapılan toplantılar sonucunda 10 sınıf öğretmeni ve 5 rehber öğretmen izin belgelerini gönüllü olarak imzalayarak araştırmaya katılmayı kabul etmişlerdir.

4.1. Görüşme İlkeleri

Görüşme sorularının belirlenen sıra ile sorulması kararlaştırılmıştır. Soruların cevaplanması sırasında, sorulan soruyla birlikte sorulacak olan başka bir sorunun cevabı alınmışsa, o sorunun tekrar sorulmamasına karar verilmiştir. Görüşme sırasında öğretmenlerin anlayamadıkları sorulara ek açıklamalar yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sırasında araştırmacı tarafından katılımcıların kendi isimleri kullanılmıştır. Daha sonra da her bir katılımcıya kod isim verilmiştir. 15 öğretmenden 5'i görüşmelerin ses kaydının alınmasını istememiştir. Bu öğretmenlerle yapılan görüşmelerde araştırmacı tarafından yazılı kayıt tutulmuştur. Ses ve yazı kaydı ile gerçekleştirilen görüşmeler 20 ile 50 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin tamamı araştırmacı

tarafından birebir olarak gerçekleştirilmiştir. Rehber öğretmenlerle görüşme rehberlik odasında yapılırken, sınıf öğretmenleri ile görüşmeler öğretmenler odasında yapılmıştır.

4.2. Verileri Toplama Programı

Veriler 31.03.2010 – 03.05.2010 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin isteği doğrultusunda hafta içi gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin bazıları ses kayıt cihazıyla, bazıları ise yazılı olarak kaydedilmiştir. Tablo 3'te gerçekleştirilen görüşmelere ilişkin takvim ve görüşme süreleri verilmiştir.

Tablo 3

Görüşmelere İlişkin Takvim ve Görüşme Süreleri

Kod isim	Görüşme tarihi	Görüşme süresi (dk)	Kaset no.	Görüşme yeri
Ahmet	31.03.2010	20	Y	Öğretmenler odası
Ceren	31.03.2010	25	Y	Öğretmenler odası
Leyla	01.04.2010	50	S.k-1	Rehberlik odası
Deniz	05.04.2010	35	S.k-2	Öğretmenler odası
Fatma	06.04.2010	45	S.k-3	Rehberlik odası
Aslı	07.04.2010	45	S.k-4	Öğretmenler odası
Tuğba	09.04.2010	35	S.k-5	Öğretmenler odası
Esra	12.04.2010	35	S.k-6	Rehberlik odası
Mustafa	12.04.2010	25	Y	Öğretmenler odası
Asuman	14.04.2010	25	S.k-7	Öğretmenler odası
Derya	16.04.2010	40	S.k-8	Rehberlik odası
Emre	19.04.2010	30	S.k-9	Rehberlik odası
Yasin	27.04.2010	25	S.k-10	Öğretmenler odası
Zeynep	29.04.2010	30	Y	Öğretmenler odası
Ayşe	03.05.2010	25	Y	Öğretmenler odası

Y: Yazı kaydı

S.k: Ses kaydı.

5. Verilerin Analiz Edilmesi

Verilerin analizinde öncelikle verilerin dökümü, analiz öncesi hazırlıklar ve daha sonra verilerin tümevarım yoluyla analiz edilmesi basamakları yer almaktadır.

5.1. Verilerin Dökümü

Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının yazıya dökümü işlemine başlanmıştır. Kayıtların dökümü sırasında duyulan her konuşma duyulduğu şekilde, düzeltme yapılmadan sıra ile yazılmıştır. Döküm işlemi tamamlandıktan sonra görüşme yazıları hazırlanan veri kayıt formuna aktarılmıştır. Verilerin sunumunu kolaylaştırmak için her sayfaya sayfa numarası, her satıra satır numarası verilmiştir (Ek 5). Numaralandırma işlemi sonucunda toplam 121 sayfa veriye ulaşılmıştır. Verilerin dökümünün doğruluğunun kontrolü, alandan bir uzmanın rastgele seçilen iki kaydın dökümünü yapmasıyla gerçekleştirilmiştir. Kontroller sonucunda 2 kaydın dökümlerinde uzmanların uzlaştığı belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra analiz öncesi hazırlıklara geçilmiştir.

5.2. Verilerin Analizi Öncesi Yapılan Hazırlıklar

Analiz öncesi hazırlık işlemleri sırasında yapılan görüşmelerin dökümleri beş ayrı bölümden oluşan bir kayıt formuna (Uzuner, 2010) işlenmiştir. Formlarda bulunan bölümler ve özellikleri şöyledir:

- a) Bağlam kayıtları: Yer, zaman, tarih, kişiler, sayfa no gibi bilgilerin yer aldığı bölümdür. Örneğin, Kaset no:1, Kod isim: Öğretmen 3, Görüşmeci: Zümran, Tarih: 01.04.2010
- b) Betimsel bilgiler: Görüşmenin dökümünün yer aldığı bölümdür.
- c) Betimsel indeks: Betimsel bilgilerdeki ayırt edici özelliklerin listesinin yer aldığı bölümdür. Araştırmacının verilerde yazılı olan bilgileri kendisine

kolaylık sağlayacak şekilde özetlediği, verilerle ilgili olarak kendine göre kısaltmalar kullandığı bölümdür.

d) Görüşmeci yorumu: Betimsel bilgiler hakkında araştırmacının duygularının, yargılarının ve görüşlerinin yer aldığı bölümdür.

e) Genel yorum: Yapılan görüşmenin ilgili sayfası hakkında görüşmecinin genel yorumunun yazıldığı bölümdür.

Güvenirlik Çalışması

Verilerin analizine geçilmeden önce güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada alanla ilgili iki uzman görev almıştır. Güvenirlik çalışması için rastgele 2 ses kaydı seçilmiştir. Bu ses kayıtların birer kopyası ve betimsel indeks, görüşmeci yorumu ve genel yorum yazılmamış olan dökümleri uzmanlara verilmiştir. İki uzman bağımsız olarak 2 görüşmeyi dinleyerek betimsel indeks ve görüşmeci yorumu bölümlerini yazmışlardır. Daha sonra araştırmacıyla uzmanların yaptığı çalışmalar karşılaştırılmıştır. Araştırmacı ve uzmanın birbirinden bağımsız olarak yürüttükleri bu çalışmada dökümün betimsel indeks bölümünde benzer anahtar kelimeler seçtikleri, görüşmeci yorumları bölümlerinde ise neredeyse aynı cümleleri kullandıkları belirlenmiştir. Analiz sonuçlarında uzmanlar arasında tutarlılığın olduğu görülmüştür.

5.3. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi, tümevarım analizi yöntemiyle yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde temaların ve kodların oluşturulması, verilerin kodlanması, kodlanan verilerin dosyalanması ve temaların oluşturulması aşamalarına yer verilmiştir.

5.3.1. Temaların ve Kodların Oluşturulması

Görüşme soruları ve alan bilgisine dayanarak temalar, katılımcıların vermiş olduğu cevaplara dayanarak alt temalar oluşturulmuştur. Alt temalar daha kolay yerleştirmek ve kullanmak amacıyla harflerle kodlanmıştır. Toplam 20 kod oluşturulmuştur. Belirlenen temalar ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Temalar ve Alt Temalar

Tema	Kod	Alt tema
BEP geliştirme sürecinde yaşanan sorunlar	P	Performans değerlendirmeye ilişkin yaşanan sorunlar
	A	Amaçları yazmaya ilişkin yaşanan sorunlar
	D	Destek hizmetleri belirlemeye ilişkin yaşanan sorunlar
	K	Kaynaklara ilişkin yaşanan sorunlar
	Aİ	Aileye ilişkin yaşanan sorunlar
	R	Ram raporunu kullanmaya ilişkin yaşanan sorunlar

Tablo 4 (Devamı)

Temalar ve Alt Temalar

Tema	Kod	Alt tema
BEP geliştirme sürecinde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri	PS	Performans değerlendirmeye ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	AÖ	Amaç yazmaya ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	DÖ	Destek hizmetleri belirlemeye ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	KÖ	Kaynaklara ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	AİÖ	Aileye ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	RÖ	RAM raporunu kullanmaya ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri

Tablo 4 (Devamı)

Temalar ve Alt Temalar

Tema	Kod	Alt tema
BEP uygulama sürecinde yaşanan sorunlar	U	Uyarlamaları uygulamaya ilişkin yaşanan sorunlar
	DA	Destek hizmetleri almaya ilişkin yaşanan sorunlar
	UA	BEP uygulama sürecinde aileye ilişkin yaşanan sorunlar
	AD	Amaçları değerlendirmede yaşanan sorunlar
	S	Öğrencinin sınıfa kabulüne ilişkin yaşanan sorunlar
BEP uygulama sürecinde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri	UÖ	Uyarlamaları uygulamaya ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	DAÖ	Destek hizmetleri belirlemeye ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	UAÖ	BEP uygulama sürecinde aileye ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	DÖ	Amaçları değerlendirmede yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri
	SÖ	Öğrencinin sınıfa kabulüne ilişkin yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri

5.3.2. Verilerin Kodlanması

Temalar ve kodlarının belirlenmesinden sonra tüm veriler bir kez daha okunarak uygun kodlar satırlara, paragraflara ve sayfalara yerleştirilmiştir. Kodları oluşturulan bölümler, ilişkili bölümün başına ve sonuna çizilen

çizgilerle belirlenmiştir. Bu işlem sırasında her kodun yanına daha önceden verilen sayfa numarası da yazılarak yeri kesinleştirilmiştir.

5.3.3. Kodlanan Verilerin Dosyalanması

Veriler kodlandıktan sonra bir kodlama klasörü oluşturulmuş, klasörün içine şeffaf dosyalar yerleştirilmiştir. Verilerin ilk sayfasına dönülerek, verileri kesme işlemine başlanmıştır. Her bir kodun verildiği satır, paragraf ya da bölümler kesilip, ilişkili kodlama dosyasına yerleştirilmiştir.

5.4.4. Temaların Oluşturulması

Tüm bu basamaklar gerçekleştirildikten sonra kodlama dosyalarından temalar oluşturulmuştur. Temalar, araştırmacının verilerinden ortaya çıkarttığı kavramlardır (Bogdan ve Biklen, 1998). Temalar kendileriyle görüşülen kişilerin görüşme sırasında kullanılan ifadelerden oluşabildiği gibi, araştırmacının alan bilgisine ve verilerde yer alan bilgilere dayanarak, bu bilgilere kendisinin isim vermesiyle de oluşabilmektedir (Patton, 1990).

Araştırmacı kesilen kodlanmış verilerin oluşturduğu her bir kodlama dosyasını ele almış ve tüm verileri okuyarak aynı başlık altında toplayabileceği verilere birer başlık vermiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda verilerin sunumunu kolaylaştırmak ve anlaşılabilirliğini artırmak için bulgular 4 ana başlık altında sunulmuştur.

Tema ve alt temalar oluşturulduktan sonra bir uzman ve araştırmacı rastgele seçilen 3 kodlama dosyasıyla ilgili birbirlerinden bağımsız olarak tema ve alt temalar oluşturmuşlardır. Elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Üç dosyada uzman ve araştırmacı arasında uzlaşma sağlandıktan sonra geriye kalan tüm kodlama dosyaları bu şekilde tamamlanmıştır. Daha sonra yapılan karşılaştırma basamağında görüş birliğine varılan yerler aynen bırakılmış,

görüş ayrılığı olan yerler ise üzerinde uzlaşma sağlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Bütün kodlama klasörüyle ilgili olarak aynı çalışma yapılmış, çalışma tamamlandıktan sonra yapılan çalışmaların kontrol edilmesi için ikinci bir uzmanın görüşleri alınmıştır. İkinci uzman yapılan çalışmayı gözden geçirerek birleştirilecek tema ve alt temaları bir araya getirmiştir. Bu aşama ile verilerin analizi tamamlanmış ve araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Bulgular bölümünde BEP geliştirme ve uygulama sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin örnek ifadeler verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bulguları araştırma sorularının sırasına göre verilmiştir.

1. BEP Geliştirilen ve Uygulanan Sınıflardaki Performans Değerlendirme ve Amaç Yazma Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Araştırma sürecinin başında Muğla İli Merkez İlçesinde bulunan 46 resmi ilköğretim okulu birinci kademesinden ulaşılabilen 37 okulun 16'sında kaynaştırma uygulamasının yapıldığı öğrenilmiştir.

Kaynaştırma yapıldığı belirlenen 16 ilköğretim okulunun müdürleriyle yapılan görüşmelerde okulların yalnızca 6'sında BEP geliştirildiği ve uygulandığı belirlenmiştir. Ancak BEP geliştirilen ve uygulanan 6 ilköğretim okulunda BEP ekibinin oluşturulmadığı, BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması görevini sınıf ve rehber öğretmenlerinin üstlendiği görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin BEP geliştirilen ve uygulanan sınıflardaki performans değerlendirme ve amaç yazma çalışmalarına ilişkin verdiği bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

BEP Geliştirilen ve Uygulanan Sınıflardaki Performans Değerlendirme ve Amaç Yazma Çalışmaları

	Çalışmalar	Sınıf sayısı (n=10)
Öğrencinin performans düzeyinin değerlendirilmesi	Sınıf öğretmeni değerlendiriyor.	6
	Sınıf öğretmeni RAM raporundaki performans bilgilerini kullanılıyor.	2
	Sınıf öğretmeni rehber öğretmenle birlikte değerlendiriyor.	2
	Toplam	10
Uzun dönemli, kısa dönemli ve öğretimsel amaçların yazımı	Sınıf öğretmeni yazıyor.	2
	Rehber öğretmen yazıyor.	4
	Sınıf öğretmeni RAM raporundaki bilgileri kullanılıyor.	3
	Sınıf öğretmeni rehber öğretmenle birlikte yazıyor.	1
	Toplam	10

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesini daha çok sınıf öğretmenin yaptığı, amaç yazımında ise rehber öğretmenlerin daha etkin olduğu görülmektedir.

2. Sınıf Öğretmenleri ve Rehber Öğretmenlerin BEP Geliştirme ve Uygulama Sürecinde Yararlandıkları Kaynaklara İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama sürecinde yararlandıkları kaynaklara ilişkin bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Sınıf ve Rehber Öğretmenlerinin BEP Geliştirme ve Uygulama Sürecinde Yararlandıkları Kaynaklar

	Yararlanılan kaynaklar	Öğretmen sayısı (n)
Sınıf öğretmenleri	Rehber öğretmenler	9
	Kitaplar	6
	İnternet	3
	Özel eğitim merkezlerinde görevli uzmanlar	1
	RAM'da görevli uzmanlar	1
	Seminerler	2
	Diğer öğretmenler	1
Rehber öğretmenleri	Kitaplar	3
	Özel eğitim merkezlerinde görevli uzmanlar	1
	Diğer öğretmenler	1

Tablo 6'yı incelediğimizde, BEP geliştirme ve uygulama sürecinde sınıf öğretmenlerinin daha çok okullarındaki rehber öğretmenlerden destek aldığı, rehber öğretmenlerinin ise kitaplardan yararlandığı görülmektedir.

3. BEP'in Tanımlanmasına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerden BEP'i tanımlamaları istenmiştir. Sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin BEP tanımları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Öğretmenlerin Yaptığı BEP Tanımları

Tanımlar	R.Ö	S.Ö	T
Öğrencinin performansını ve gereksinimlerini temel alan tanımlar	3	8	11
Eğitim ortamını temel alan tanımlar	1	1	2
BEP'i bir ekip işi olarak ele alan tanımlar	1	1	2
BEP'i tanımlayamayanlar	-	1	1

R.Ö: Rehber Öğretmen

S.Ö: Sınıf Öğretmeni

T: Toplam

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin en çok öğrenci performansını ve gereksinimlerini temel alan tanımlamalar yaptığı görülmektedir. Bu tanımlara örnek vermek gerekirse, sınıf öğretmeni Ayşe BEP'i, 'Öğrencinin performansının belirlenip amaç ve hedeflerinin seçilerek öğrencilere uygulanan programdır.' (st.3471-3472) şeklinde tanımlamıştır. Zeynep öğretmen BEP'i, 'Özel eğitime gereksinimi olan öğrenci için geliştirilmiş, bu öğrencinin ve ailesinin özel gereksinimlerini karşılamak için bireyselleştirilerek hazırlanan plandır.' (st.3291-3293) şeklinde tanımlayarak öğrenci gereksinimi ile birlikte aile gereksinimine vurgu yapmıştır.

BEP'i eğitim ortamını temel alarak tanımlayan rehber öğretmen Derya BEP'i, 'Farklı engel türlerinde olan çocukların akranlarıyla beraber, yaş seviyesine uygun, arkadaşlarıyla örgün öğretimden yararlanabilecekleri eğitim kurumlarında alınan çocuğa özel tedbirler.' (st.2472-2474) şeklinde tanımlamıştır.

BEP'i bir ekip işi olarak tanımlayan rehber öğretmen Esra BEP'i, 'İdareci bu bir müdür veya görevlendirebileceği müdür yardımcısı, okul rehber öğretmeni, başta özel eğitim uzmanı bu genelde ilde bir ya da birkaç tane olan gezerek özel eğitim hizmeti veren, bu çocuğun sınıf öğretmeni, varsa branş öğretmeni, velinin dahil olduğu' bir ekip tarafından hazırlanır....' (st.1665-1668) şeklinde tanımlamıştır.

4. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenleri ve Rehber Öğretmenlerin BEP Geliştirilmesi Sürecinde Yaşadıkları Başlıca Sorunlar ve Sorunların Çözümüne Ait Önerilere İlişkin Bulgular

Öğrencinin performansını değerlendirmeye ilişkin yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ait bulgular Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8

Performans Değerlendirmeye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin değerlendirme yöntemlerine ilişkin bilgi yetersizliği	1	2	3	Performans değerlendirmesini rehber öğretmenlerin yapması	-	1	1
				Performans değerlendirmesi ve yazımı hakkında hizmet içi eğitimler düzenlenmesi	2	1	3
2-Değerlendirmede kullanılan materyallerin yetersizliği	1	-	1	BEP hazırlamada yardımcı olacak materyal ve dokümanların oluşturulması	1	-	1
				MEB'in bu konuda internette dokümanları içeren bir 'arşiv' oluşturması	1	-	1

Tablo 8 (Devamı)

Performans Değerlendirmeye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö	S.Ö	T	Çözüm Önerileri	R.Ö	S.Ö	T
3- Sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin değerlendirmeye zaman ayıramaması	1	3	4	Bireysel değerlendirme yapabilmek için öğretmene uygun zaman sağlanması	1	-	1
				Yazılı sınavlar yerine gözlem ve sözlü sınavların kullanılması	-	1	1
				Öğrencinin sınıf dışında başka bir uzman tarafından bireysel olarak değerlendirilmeye alınması	1	6	7
4- Değerlendirme sırasında öğrencide ve diğer öğrencilerde problem davranışlar ortaya çıkması	-	3	3				
5- Ortamın değerlendirme yapmak için uygun olmaması	1	-	1				
6- Öğrencinin değerlendirmeye katılmaması	1	-	1	Olumlu ifadelerle öğrencinin motive edilmesi	1	-	1

Tablo 8'i incelendiğimizde, öğrenci performansının değerlendirilmesine ilişkin olarak 3 öğretmenin değerlendirme yöntemlerine ilişkin bilgi yetersizliği olduğu, 4 öğretmenin değerlendirmeye zaman ayıramadığı, 3 öğretmenin öğrencilerin problem davranışlarının değerlendirmeyi engellemesine ilişkin sorun yaşadıkları görülmektedir. 7 öğretmenin yaşadıkları sorunun çözümüne yönelik verdiği öneri ise öğrencinin sınıf ortamı dışında başka bir uzman tarafından değerlendirilmesi olmuştur.

Öğretmenlerin sorunları ifadelerine örnek verecek olursak, Aslı öğretmen performans değerlendirmede yaşadığı sorunu ‘Zamanda sorun yaşıyoruz. Dediğim gibi sınıf içinde birebir onunla ilgilenmek mümkün değil. Verimli de olmuyor çok da zaman kalmıyor.’ şeklinde tanımlarken, çözüm önerisi ‘Öğrencilerin eğitimlerinde ara boşluklar olmaması açısından belli eğitimlerini kaynak odada alıp diğer zamanlar sınıfında eğitim alabilir.’ (st.1166-1168) şeklinde olmuştur.

Öğrencinin performans değerlendirmesini rehberlik odasında yapan rehber öğretmen Fatma yaşadığı sorunu ‘Ortamda biraz zorlanıyoruz. Birinci kademedeki çocukların dikkatini çekebilecek çok fazla malzeme var. Bilgisayar, dolap....dikkatlerini toparlamada bazen zorlanıyorum.’ (st.889-892) ifadesiyle belirtmiştir.

Sınıf öğretmeni Tuğba performans değerlendirmesinde öğrenciye ve diğer öğrencilere ilişkin yaşadığı sorunu şu şekilde belirtmiştir: ‘Bu çocuklarla bire bir çalışmak gerekiyor. Çünkü sınıf ortamında o çocukla çok ilgilenilmiyor. Ya onunla ilgilenildiği zaman diğerleri başlıyor. Bir de diğerleri o çocuğun durumunu bildiklerinde hemen diyorlar ‘O okuyamaz. O yazamaz... O zaman çocuk kırılıyor. Yaşatmamak için ‘Hadi sen de oku’ diyorum. Arkadaşların biz duymuyoruz. Ben duyuyorum.’ diyorum. Hadi bir satır iki satır okutturuyorum ona. Yazarken de... Heceleyerek yazdırmaya çalışıyorum.’ (st.1474-1481)

Performans değerlendirmesi yaparken materyale ilişkin sorun yaşayan Esra öğretmen ‘Kaynaştırma öğrencisine şunları uygulayacaksınız diye bir matbu yok. Buna uygun çok kaynak olduğunu düşünmüyorum.’ (st.1837-1839) demiştir. ‘Doküman ve envanter, kullanılacak malzemelerin olması gerekiyor.’ diyerek çözüm önerisi sunmuştur.

Performans değerlendirmesinde yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünen Leyla öğretmen çözüm önerisi olarak; ‘Performans alımı ve yazımı konusunda hizmet içi eğitime ihtiyacımız var. RAM’larda bu konuya yönelik çalışmalar yapılabilir.’ (st.427-428) demiştir.

Uzun dönemli, kısa dönemli ve öğretimsel amaçları yazmaya ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9

Uzun Dönemli, Kısa Dönemli ve Öğretimsel Amaçları Yazmaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Öğrencinin performansına ve öğretim programına uygun amaç belirlemede zorlanması	-	1	1	Amaçları belirleme konusunda hizmet içi eğitim verilmesi	-	1	1
2-Amaç yazımına ilişkin yeterli bilgiye sahip olunmaması	-	1	1	RAM'larda amaç yazımına ilişkin bilgilendirme çalışmaları yapılması	-	1	1
3-Uzun dönemli amaçlara ilişkin kısa dönemli amaç yazmada zorlanması	1	-	1	Uzun dönemli/kısa dönemli amaçların belirlenmesi ve yazımı	1	1	1
4-Kısa dönemli amaçları kazandırmak için süre belirlemede zorlanması	1	-	1	konusunda uzman desteğinin sağlanması ve bilgi veren yazılı kaynakların			
5-Seçilen kısa dönemli amaçları sıralamada zorlanması	1	-	1	hazırlanması			

Tablo 9'u incelediğimizde, 1 öğretmenin öğrencinin performansına ve öğretim programına uygun amaç yazmaya, başka bir öğretmenin uzun dönemli amaçları kısa dönemli amaçlara ayırmaya, bir öğretmenin de kısa dönemli amaçlara ulaşmak için gereken süreyi belirlemeye ilişkin sorun

yaşadığı görülmektedir. Öğretmenler yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak amaç yazma konusunda hizmetiçi eğitim alma, uzman desteği ve bilgilendirici yazılı doküman sağlanması önerilerini getirmişlerdir.

Bu konuda yaşanan sorunlara örnek vermek gerekirse, Zeynep öğretmen 'Amaç belirlemede zorlanıyorum. Bir uzmanın beni yönlendirmesine ihtiyaç duyuyorum. Ben yapıyorum ama doğruluğundan emin değilim. Yani olması gereken bir amaç mı yoksa müfredata yakın olanı mı seçmeliyim?' (st.3358-3361) demiştir.

Rehber öğretmen Derya yaşadığı sorun ve soruna ilişkin çözümü hakkında, 'Becerileri basamaklandırmada, uzun dönemli hedefi kısa dönemli hedefler şeklinde zamana yayma olarak hem de o işte basamak basamak birer adım birer adım nasıl basamaklandırırız sorun yaşarım. Çünkü eğitim programlayıcı değilim ya da sınıf öğretmeni gibi uzun dönemli hedef kısa dönemli hedef gibi... o tür bir çalışma şeklimiz yok. Hangi yöntem izleniyor? Hangi adımlarla gidiliyor? Bir kaynaktan... yararlanıp uzun kısa dönemli amaçlar o şekilde belirleyebiliriz.' (st.2609-2626) demiştir.

BEP geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerin destek hizmetlere ilişkin yaşadığı sorunlar ve sorunlara yönelik çözüm önerilerine ait bulgular Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10

Destek Hizmetlere İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö	S.Ö	T	Çözüm Önerileri	R.Ö	S.Ö	T
1- Alınabilinecek destek hizmetlere ilişkin bilgi eksikliği	2	2	4	BEP ve destek hizmetlere ilişkin hizmet içi eğitimler düzenlenmesi	4	2	6
				MEB'in destek hizmetler hakkında daha fazla yazılı kaynak hazırlanması ve sunması	2	-	2

Tablo 10'da yer alan destek hizmetlere ilişkin sorunları incelediğimizde, BEP geliştirme sürecinde 4 öğretmenin destek hizmetlere ilişkin bilgi eksiklikleri olduğunu belirttikleri görülmüştür. Öğretmenler bu konuda bilgilencmeleri amacıyla hizmet içi eğitim ve yazılı kaynak sağlarnasını çözüm olarak göstermişlerdir.

Rehber öğretmen Leyla destek hizmetlere ilişkin yaşadığı soruna ve çözüm önerisine ilişkin 'MEB destek hizmetler derken bu neleri kapsıyor. Bence bu net bir şekilde açıklanmalı, destek hizmetlere ilişkin daha fazla yazılı kaynak hazırlanıp sunulmalı.' (st.463-464) demiştir.

Tablo 11'de BEP geliştirme sürecinde kaynaklardan yararlanmaya ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 11

Kaynaklardan Yararlanmaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Yararlanılacak kaynaklar hakkında bilgiye sahip olunmaması	2	-	2	PDR mezunlarının önce RAM'larda görev yaparak bu konuda bilgilenmesi, daha sonra okullarda görev yapmaları	1	-	1
2-Kaynakların sayısının yetersiz olması	3	2	5	MEB'in internet sayfasında ve basılı olarak öğretmenlerin öğretim uygulamalarında kullanabileceği kaynakları sunması	2	-	2
				BEP geliştirilmesi ve uygulanmasına ilişkin kitap sayısının artırılması ve internette bu konuda daha fazla bilgiye yer verilmesi	2	1	3
				Özel eğitim uzmanı desteğinin sağlanması	1	1	2
				Konu hakkında küçük gruplar şeklinde kısa süreli bilgilendirici seminerler düzenlenmesi	1	-	1

Tablo 11 (Devamı)

Kaynaklardan Yararlanmaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö	S.Ö	T	Çözüm Önerileri	R.Ö	S.Ö	T
3-Yazılı kaynaklarda öğretim uygulamalarına ilişkin yeterli bilginin olmaması	1	2	3	Öğretim uygulamaları hakkında bilgiyi içeren kitapların olması	1	2	3

Tablo 11'deki BEP geliştirme sürecinde kaynaklardan yararlanmaya ilişkin öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara baktığımızda, 5 öğretmen kaynak sayısının yetersiz olduğunu belirtirken, 3 öğretmen kaynaklardaki bilginin yetersiz olduğunu, 2 öğretmen kaynaklar hakkındaki yetersiz bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunlara çözüm olarak 3 öğretmen bu konudaki internet kaynaklarının ve basılı kaynakların sayısının artması, 3 ise öğretmen kitaplardaki uygulamaya dönük bilgilerin artması gerektiğini belirtmişlerdir. 2 öğretmen MEB'in internet sayfasında ve yazılı olarak kaynak sunması, 2 öğretmen özel eğitim uzman desteğinin sağlanması ve 1 öğretmen konu hakkında seminerler verilmesini önermişlerdir.

Kaynaklardan yararlanmaya ilişkin yaşanan sorunlara örnek vermek gerekirse, Leyla öğretmen: 'Bakanlığın sitesinde var olan bilgiler uygulanabilir değil. Üniversite öğretim üyeleri bir araya geliyorlar ve bazı maddeler ekliyorlar ama bunlar uygulanabilir olmuyor. Tamam, olması gerekenleri belirleyebilirler ama yeterli destek olmazsa öğretmenlerini bilgi düzeyine uygun olmazsa bu yapılanlar havada kalıyor. Bunun için kaynaktan yararlanmıyorum.' (st.491-496) demiştir.

Yeterli kaynakların olmamasından dolayı sorun yaşayan rehber öğretmen Emre çözüm önerisi olarak: 'Sınıf öğretmenlerine kaynaştırmayla ilgili daha küçük gruplarla daha uzun süreli seminer verilmeli.' (st.3142-3143) derken, Fatma öğretmen 'Muğla'da özel eğitim uzmanı az. Uzmanların sayısının artması gerekiyor.' (st.970) demiştir.

Tablo 12'de aileye ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 12

BEP Geliştirme Sürecinde Aileye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Ailelerin çocuklarının performansı hakkında bilgi vermede yetersiz olması	2	3	5	Ailelere aile eğitimi konusunda seminerlerin düzenlenmesi Ailelerin çocuklarının performansları ve gelişimleri hakkında bilgilendirilmesi Ailelerin uzmanlar tarafından çocuklarını daha iyi tanıyabilmeleri için evde yapabilecekleri çalışmalar hakkında bilgilendirilmesi	1	1	2
2-Ailelerin görüşmelere gelmemesi	-	1	1	Ailelere çocuklarının eğitimleri konusunda işbirliğinin önemini anlatılması	-	1	1
3- Ailelerden çocuklarının performansını daha düşük ya da daha yüksek algılamalarından ötürü doğru bilgi alınamaması	1	-	1	Ailelerin çocuklarına ilişkin doğru beklentiler oluşturabilmeleri için bilgilendirme çalışmalarının yapılması	1	-	1

Tablo 12'yi incelediğimizde, 5 öğretmenin BEP geliştirme sürecinde ailelerin çocuklarının performansı hakkında bilgi vermede yetersiz kalmalarına ilişkin sorun yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca 1 öğretmen ailelerin görüşmeye gelmemesi ve 1 öğretmen ailelerin çocuklarının performansını olduğundan düşük ya da yüksek algılamalarından ötürü yanlış bilgi vermelerine ilişkin sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu sorunlara yönelik önerdiği çözümlere bakıldığında ise 4 öğretmen ailelerin evde yapabileceği çalışmalar konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini belirtirken, 3 öğretmen onlara çocuklarının performansı ve gelişimi hakkında bilgi verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Diğer 2 öğretmenin önerisi, aile eğitimine ilişkin seminerler düzenlenmesi, onlara öğretmenlerle işbirliğinin önemini anlatmak ve çocuklarına ilişkin doğru beklentiler oluşturabilmeleri için bilgilendirme çalışmaları yapmak olmuştur.

BEP geliştirme sürecinde öğretmenlerin aileye ilişkin yaşanan sorunları ifadelerine baktığımızda, Ceren öğretmen, 'Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri çok düşük olduğu için aileler çocuklarının durumlarını anlayamıyorlar. Sorduğumuz sorulara cevap veremiyorlar.' (st.284-285) demiştir.

Aynı konuda Rehber öğretmen Derya, 'Bazı veliler var, çocuklarını çok aşağılıyorlar, olduğundan kötü görüyorlar. Bazı veliler çocuğun o durumunu kabul etmiyor bambaşka beklentileri oluyor.' derken çözüm önerisi olarak 'Öncelikle çocuğun durumunu onlara da fark ettirip ona göre davranmalarını sağlamamız gerekir. Sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen bunu yapabilir diye düşünüyorum. Ailenin tepkisini çok çekmeden çocuğun durumu anlatılıp bir şekilde gerçekçi kararlar alıp çocuğun durumunu fark etmesini sağlayıp ona göre destek olması sağlanabilir.' (st.2799-2809) demiştir.

Deniz öğretmen, 'Aile ile fazla görüşemiyorum baba hiç gelmiyor. Annesi de fazla ilgisiz. Anne çocuğun çalışmalarını abartarak anlatıyor. Yani anne evde ilgileniyor izlenimi yaratmaya çalışıyor. Annenin ilgilendiğini düşünmüyorum. Ekonomik sıkıntıları olduğu için anne çalışıyor ve çocukla ilgilenemiyor.' (st.706-710) demiştir. Aynı öğretmen çözüm önerisi olarak 'Aile

için kısa dönemli de olsa ailenin çocukla neler yapabileceği hakkında seminer verilebilir.' (st.713-714) diye eklemiştir.

Tablo 13'deki RAM'dan gelen rapora ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulguları incelediğimizde, 1 öğretmenin raporda öğretim programına uygun olmayan amaçların bulunmasına, 1 öğretmenin öğrenci için gerçekleştirilemeyecek sayıda amaç olmasına, 1 öğretmenin verilen performans düzeyinin ve amaçların öğrenciye uygun olmamasına, 1 öğretmenin yalnızca akademik becerilere ilişkin amaçlara yer verilmesine ilişkin sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak 1 öğretmen raporda öğretim programının dikkate alınması, 1 öğretmen RAM çalışanlarının okulla işbirliği içinde olmaları, 1 öğretmen öğretmenlerin raporu kendi değerlendirmelerine göre düzeltmeleri ve 1 öğretmen toplumsal becerilere ilişkin amaçlara da yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 13

RAM'dan Gelen Rapora İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Öğretim programına uygun olmayan amaçların seçilmesi	1	-	1	RAM çalışanlarının raporu hazırlarken öğretim programını dikkate alması	1	-	1
				RAM çalışanlarının okullarla iletişim içinde olması	1	-	1
2-Öğrenci için gerçekleştirilemeyecek sayıda amaç belirlenmesi	1	-	1				
3-Raporda yazılan performans düzeyinin ve öğrenci için seçilen amaçların öğrenciye uygun olmaması	1	-	1	Öğretmenlerin kendi değerlendirmelerini yapması ve rapordaki eksiklikleri veya yanlışlıkları düzeltmesi	1	-	1
4-Yalnızca akademik becerilerin amaç olarak seçilmesi	1	-	1	Toplumsal yaşamda kullanabileceği becerilerin de hedef olarak seçilmesi	1	-	1

Yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine örnek vermek gerekirse, Leyla öğretmen, 'Kısmen rapordan yararlanıyorum çünkü müfredata uygun olmayabiliyor veya çok fazla amaç belirledikleri için kullanabileceğimiz amaçları seçiyoruz. Az amaç alıyoruz ama detaylı olarak genişletiyoruz. Sadece akademik başarıyı temel alan hedefler seçilmemeli. Toplumsal yaşamda kullanabileceği becerilerin hedef olarak alınması ve bunlar üzerine de çalışma yapılması onların okul dışında ve okul sonrasında bağımsız yaşamını destekleyecektir. Bu konuda okul, aile ve bakanlık destek olmalıdır.' (st.431-439) demiştir.

5. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenleri ve Rehber Öğretmenlerin BEP Uygulanması Sürecinde Yaşadıkları Başlıca Sorunlar ve Sorunların Çözümüne Ait Önerilere İlişkin Bulgular

Tablo 14'te öğretim ve uyarlamalara ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 14

Öğretim ve Uyarlamalara İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Sınıfların kalabalık olmasından dolayı öğretmenin öğrencilere uyarlama yapmak için yeterli zaman ayıramaması	1	2	3	Kaynaştırma öğrencilerinin bulunduğu sınıfların mevcudunun az olması	1	-	1
				Sınıf öğretmenlerinin ders saatleri dışında ücret karşılığı destek eğitim odasında görevlendirilmesi	1	-	1
				Öğretmenlerin uyarlamalar hakkında bilgilendirilmesi	1	-	1
				Sınıflarda yardımcı öğretmenlerin olması	-	1	1
				Destek eğitim odasının oluşturulması	-	1	1

Tablo 14 (Devamı)

Öğretim ve Uyarlamalara İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö	S.Ö	T	Çözüm Önerileri	R.Ö	S.Ö	T
2-Uyarlama yapmak için yeterli materyalin olmaması	1	1	2	Öğrencilerin düzeyine uygun daha çok görsel materyaller hazırlanması	-	1	1
3-BEP'in uygulanması hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması	2	6	8	BEP hakkında bilgilendirmelerin yapılması	2	2	4
				Öğretim uygulamaları hakkında yazılı kaynakların oluşturulması	1	1	2
				RAM'da çalışan uzmanların öğretmenlere birebir eğitim vermesi	-	1	1
				Yapılacak uyarlamalar hakkında seminerlerin düzenlenmesi	-	1	1
				Üniversitelerde özel eğitim bölümünün açılması ve bölümde alanında uzman kişilerin görev yapması	2	-	2
				Öğretmenlik programlarındaki özel eğitimle ilgili derslerin artırılması	2	1	3

Tablo 14'ü incelediğimizde, 8 öğretmenin uyarlamalara ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğunu belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerin öğretim ve uyarlamalara ilişkin yaşadığı diğer sorunlara baktığımızda, 2 öğretmenin sınıfların kalabalık olmasından ötürü uyarlamalara zaman ayıramadıkları ve materyal sıkıntısı çektikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin verdikleri çözüm önerilerine bakıldığında, daha çok öğretim ve uyarlamalar hakkında bilgilendirmenin önemini vurguladıkları görülmektedir.

Öğretim ve uyarlamalar konusunda sorun yaşadığını belirten öğretmenlerin konuşmalarından örneklere bakıldığında, hazırlanan BEP'i uygulayamadığını belirten Deniz öğretmen, 'Sınıftaki uygulanan müfredatı uygulamada sorun yaşıyorum. Çünkü bu konuda fazla bilgim yok. Müfredattaki yapabileceği kadar veriyorum.' (st.688-690) demiştir.

Mustafa öğretmen, 'Sınıflar kalabalık olduğu için ders sırasında 4. sınıf müfredatını çocuğa uyarlamak imkânsız. Olmuyor yani. Yöntem materyalde uyarlama yapmıyorum. Değerlendirmede kısa ve basit sorular soruyorum. Uyarlamalar bu çocuklar için önemli biliyorum ama kalabalık sınıflarda tek bir öğretmenin altından kalkabileceği bir durumda değil. Kaynak odaya ihtiyacımız var.' (st.2033-2043) demiştir.

Uyarlamalarda materyale ilişkin sorun yaşayan Zeynep öğretmen, 'Öğretim materyallerine ulaşmak sorun. Sınıf içindekilerle yetinmek zorunda kalıyorlar. Daha görsel olsa ve onların seviyesinde daha kolay olur ve öğrenirler.' (st.3377-3379) demiştir.

Tablo 15'teki BEP uygulanması sürecinde destek hizmetleri almaya ilişkin yaşanan sorunlar ve önerilen çözümler gözden geçirildiğinde, 4 öğretmenin destek hizmet alamadıkları, okullarda destek eğitim odasının ve destek eğitim verecek uzmanın bulunmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin destek eğitim konusunda yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak, 4 öğretmen öğrencilerin özel eğitim merkezlerinde eğitim almalarını, 4 öğretmen okullarda destek eğitim odalarının oluşturulmasını, 3 öğretmen rehber öğretmen sayısının artırılmasını ve her okula özel eğitim uzmanı atanmasını,

1 öğretmen okullarda özel sınıfların oluşturulmasını, 1 öğretmen öğrencilerin okul dışında destek eğitim almalarını ve 1 öğretmen branş öğretmenlerinin de hizmet içi eğitimlere katılmalarını önerdikleri belirlenmiştir.

Tablo 15

Destek Hizmetleri Almaya İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Öğretmenlere destek hizmet sağlanamaması	3	5	8	Öğrencilerin özel eğitim merkezlerinde bireysel eğitim alması Sınıf içinde destek hizmet sağlamak zor olduğu için öğrenciye sınıf dışında belirli saatlerde eğitim verilmesi Her okulda özel sınıfların oluşturulması	1	3	4
2- Okullarda destek eğitim odalarının olmaması	1	-	1	Okullarda gerekli materyallerin sağlandığı, eğitimi ve deneyimli uzmanların bulunduğu destek eğitim odalarının oluşturulması	3	1	4
3- Okullarda destek eğitim hizmeti verecek uzmanlarının olmaması	1	1	2	Okullardaki rehber öğretmen sayısının artırılması ve okullara özel eğitim öğretmeni atamalarının yapılması Branş öğretmenlerinin de BEP ve içeriğine ilişkin düzenlenen hizmet içi eğitimlere katılmaları	2	1	2

Öğretmenlerin destek hizmetleri almaya ilişkin yaşadıkları sorunları ve bu sorunlara yönelik verdikleri önerileri ifadelerine örnek vermek gerekirse, Mustafa öğretmen, 'Çok büyük bir okuluz. Binden fazla öğrencimiz var. Öğretmenler ve sonuç olarak sınıflar çok kalabalık. Biz sınıfta kaynaştırma öğrencisiyle birebir ilgilenemiyoruz. Kaynak oda ve özel eğitim öğretmeni olsa bu çocuklara daha faydalı olacaktır.' (st2020-2024) demiştir.

Aynı konuda rehber öğretmen Esra, 'Kaynak oda mutlaka olmalı. Kaynak odada gerekli doküman ve envanterin kullanılacak malzemelerin olması gerekiyor. Sadece ve sadece o kaynak odada çalışacak bir öğretmenin mutlaka olması gerekiyor. Özel eğitim konusunda deneyimli bu konuda eğitim almış özel eğitimci olmasa bile sınıf öğretmenlerine birkaç haftalık kurslarla eğitimlerle bu belgeleri sertifikaları veriyorlar. Ama deneyimli bir öğretmenin olması gerekir her şeyden önce.' (st.1790-1796) demiştir.

Leyla öğretmen destek hizmetlere ilişkin yaşadığı sorunun çözümüne yönelik olarak 'Okul içindeki destek hizmetleri arttırmak için özel eğitim öğretmeni ve PDR atamaları yapılmalı.' (st.460-461) demiştir.

Tablo 16'da aileye ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 16

BEP Uygulama Sürecinde Aileye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Ailenin eğitim düzeyinin düşük olmasından dolayı evde destek sağlanamaması	2	2	4	Özel eğitim merkezlerindeki uzmanların aileleri bilgilendirmesi RAM'da görevli uzmanların aileleri bilgilendirmesi	1 2	2 1	3 3
2-Çocuklarının yetersizliğini kabul etmedikleri için eğitime destek olmamaları	1	-	1	Okullardaki rehber öğretmenlerin çocuklarını tanıması ve kabullenmesi için aileleri bilgilendirilmesi	1	-	1
3-Çocuk esirgeme kurumlarında kalan çocukların ödevlerini tamamlamada yaşanan sorunlar	1	-	1	Çocuk esirgeme kurumlarında kalan öğrenciler için kurumlarda öğrencileri destekleyecek personellerin olması	1	-	1
24-Öğretmen ve okul personeliyle iletişim kurmamaları	1	1	2	İletişim kurulması	1	1	2

Tablo 16'da BEP uygulanması sürecinde aileye ilişkin yaşanan sorunlar ve önerilen çözümler gözden geçirildiğinde, 4 öğretmenin ailelerin eğitim düzeyinin düşük olmasından dolayı evde destek sağlayamamalarına, 1 öğretmenin ailelerin çocuklarının yetersizliğini kabul etmedikleri için eğitime destek olmamalarına, 1 öğretmenin çocuk esirgeme kurumlarında kalan çocukların ödevlerinin tamamlanmamasına ve 2 öğretmenin ailelerin öğretmen ve okul personeliyle iletişim kurmamalarına ilişkin sorun yaşadıkları

görülmektedir. Aileler konusunda yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak, 6 öğretmen özel eğitim merkezlerinde ve RAM'da görevli uzmanların aileleri bilgilendirmelerini, 1 öğretmen okullardaki rehber öğretmenlerin çocuklarını tanıması ve kabullenmesi için aileleri bilgilendirilmesini ve 1 öğretmen Çocuk esirgeme kurumlarında kalan öğrenciler için kurumlarda öğrencileri destekleyecek personellerin olmasını önerdikleri belirlenmiştir.

BEP uygulama sürecinde aileye ilişkin yaşanan sorunlara örnek vermek gerekirse Ayşe öğretmen: 'Amaçlar evde sürdürülemiyor. Çünkü ailenin eğitim seviyesi çok düşük. Öneride bulunuyorum ama yapmayacaklarını da biliyorum.' demiştir. Sınıf öğretmeni Ayşe yaşadığı sorunun çözümüne ilişkin 'Aileleri bilgilendirmede RAM'da çalışan uzmanlar sorumlu olmalı.' (st.3471-3473) demiştir.

Son olarak da rehber öğretmen Emre: 'Yuvadan gelen öğrencilerin ödevlerini yapmalarında sorun yaşıyoruz. Yurtlarda bu çocukların akademik yaşamlarını destekleyecek personeller olmalı.' (st.3119-3125) demiştir.

Tablo 17'de kısa dönemli amaçları değerlendirmeye ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 17

Kısa Dönemli Amaçları Değerlendirmeye İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Değerlendirme yöntemlerine ilişkin yeterli bilgiye sahip olunmaması	-	2	2	Öğretmenlerin değerlendirme yöntemleri hakkında bilgilendirilmesi	-	2	2
2-Kısa dönemli amaçları değerlendirirken diğer öğrencilerin dikkatlerinin dağılması	-	1	1	Öğretmenin sınıf dışında öğrenciyi bireysel değerlendirebilmesi için öğretmene yeterli zamanın sağlanması	-	1	1
3-Sınav sorularını hazırlamak ve sınavı uygulamak için yeterli zamanın olmaması	-	4	4	Değerlendirmelerin destek eğitim odasında uzmanlarca yapılması Sınıf içinde öğrencilerin eğitimiyle bire bir ilgilenen uzmanların olması	-	2	2

Tablo 17'deki kısa dönemli amaçları değerlendirmeye ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular incelendiğinde, 4 öğretmenin sınav sorularını hazırlamak ve sınavı uygulamak için yeterli zamanın olmamasına ilişkin sorun yaşadıkları görülmektedir. 2 öğretmen de değerlendirme yöntemlerine ilişkin bilgilerinin olmadığını belirtmiştir. Bu sorunların çözümü için 2 öğretmen değerlendirme yöntemleri hakkında bilgilendirilmelerini, 2 öğretmen sınıf içi uzman desteği ve destek eğitim odası desteği almayı yararlı görmüşlerdir.

Öğretmenlerin konuşmalarına bakıldığında, amaçları değerlendirmede yaşanan sorunlara ilişkin Tuğba öğretmen, 'Değerlendirme yaparken tüm çocuklar ona bakıyor. Onlar başka bir iş yaparken bu çocuk başka bir iş yapıyor. Dikkat dağıtıyor o çocuk da kendisini veremiyor zaten.' (st.1622-

1624) demiştir. Çözüm önerisi olarak öğretmen öğrenciyi sınıf dışında değerlendirebilmek için 'zaman olmalı' (st.1622) ifadesini kullanmıştır .

Aynı konuda Deniz öğretmen, 'Ekstra zaman ayırmak gerektiği için diğer çocukları ihmal etme durumu oluyor. Bazen sınıf içinde değerlendirme dışında resim beden gibi derslerde veya boş saatlerde değerlendirme yapıyorum. Okulda bu çocukların eğitimiyle bire bir ilgilenen uzmanlar olmalı.' (st.790-796) demiştir.

Tablo 18'de öğrencinin sınıfa kabulüne ilişkin yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 18

Öğrencinin Sınıfa Kabulüne İlişkin Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine Ait Bulgular

Sorunlar	R.Ö.	S.Ö.	T	Çözüm Önerileri	R.Ö.	S.Ö.	T
1-Diğer öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyi sınıfa kabul etmemeleri ve olumsuz tutumları	-	4	4	Kabulünü arttırmak için öğrenciyi sınıf içinde yapabileceği görevlerin verilmesi	-	1	1
				Diğer öğrencilere ve velilerine özel gereksinimli öğrencilere nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda bilgi verilmesi	-	4	4

Tablo 18'i incelediğimizde, 4 öğretmenin BEP uygulama sürecinde öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşadığı ve bu soruna çözüm olarak diğer öğrencilerin ve velilerinin özel gereksinimli öğrencilere nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmelerini önerildiği görülmektedir.

Derya öğretmen yaşadığı soruna ilişkin 'İlk etapta onu yadırgıyorlar. "O yazamaz, sen niye yazmıyorsun?" diyorlar' (1577-1578) demiştir. Çözümüne

ilişkin ise 'Nasıl davranacaklarını neden arkadaşının böyle olduğunu açıkladıktan sonra kabulleniyorlar yardımcı olmaya çalışıyorlar.' (1586-1587) diye eklemiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların tartışması sunulmaktadır.

Araştırmanın sonucunda Muğla ili Merkez ilçesinde kaynaştırma yapıldığı belirlenen 16 okuldan yalnızca 6'sında BEP'in geliştirildiği ve uygulandığı belirlenmiştir. Türkiye'deki kaynaştırma uygulaması ya da özel eğitim çalışması yapılan okullarda BEP geliştirilmesi ve uygulanması 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile zorunlu hale getirilmiştir (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008). Bunun yanı sıra Türkiye'de yaklaşık 76.000 öğrencinin kaynaştırma ortamlarında eğitim aldığı bilinmektedir (MEB, 2011). Bununla birlikte, kaynaştırma uygulaması yapıldığının belirtilmesine karşın araştırmanın yürütüldüğü okulların büyük bir kısmında BEP kullanılmadığının belirtilmesi özel gereksinimli bireylerin içinde yaşadıkları çevreye katılımlarını ve yaşamlarını mümkün olduğu kadar bağımsız sürdürecek bilgi ve becerileri kazanabilmelerini engelleyici bir durumun varlığına işaret etmektedir.

Araştırmada BEP'in geliştirildiği ve uygulandığı belirtilen okullardaki (n=6) 10 sınıfın 6'sında özel gereksinimli öğrencilerinin performansını sınıf öğretmeninin değerlendirdiği, 2 sınıf öğretmeninin RAM raporundaki performans bilgilerini kullandığı, diğer 2 sınıfta ise sınıf öğretmenlerinin değerlendirmeyi rehber öğretmenle birlikte yaptığı görülmüştür. Sınıfların büyük bir kısmında (n=6) öğrenci performansının öğretmen tarafından belirlendiği belirtilmekle birlikte, sınıf öğretmenlerinin değerlendirmeye ilişkin bilgi yetersizliği (n=2), değerlendirmeye zaman ayıramamaları (n=3), değerlendirme sırasında öğrencide ve diğer öğrencilerde problem

davranışların görülmesi (n=3) gibi sorunlarının varlığından söz edilmesi değerlendirme sürecinde sıkıntılar olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 2'si değerlendirmeyi rehber öğretmenle birlikte yaptığını belirtmiştir. Bahar ve Yıkılmış (2002) ve Nizamoğlu'nun (2006) çalışma bulgularında da sınıf öğretmenlerinin BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması konularında okullarındaki rehber öğretmenlerden destek aldıkları görülmektedir. Türkiye'deki kaynaştırma uygulamalarında rehber öğretmenin sınıf öğretmeni için önemli bir bilgi kaynağı ve desteği olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırmada yer alan sınıf öğretmenlerinin 9'u bu görüşü destekler şekilde BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde rehber öğretmenlerden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin değerlendirmeye ilişkin bilgi yetersizliği (n=1), değerlendirmeye zaman ayıramama (n=1) ve değerlendirme ortamının uygun olmaması (n=1) gibi sorunlar yaşadığı düşünüldüğünde, öğrenci performansı değerlendirmesi konusunda hem sınıf öğretmenlerinin hem de rehber öğretmenlerin desteğe gereksinimi olduğu anlaşılmaktadır.

Hem sınıf öğretmenlerinin hem de rehber öğretmenlerin öğrencinin performansını değerlendirmede yaşadıkları sorunlar için getirdikleri çözüm önerilerine bakıldığında, sınıf öğretmenlerinin büyük bir kısmının öğrencinin başka bir uzman tarafından sınıf dışında değerlendirilmesini (n=7) önerdiği dikkati çekmektedir. Oysa, kaynaştırma uygulamalarında özel gereksinimli öğrencinin mümkün olduğunca akranları ile birlikte olması hedeflenmektedir. 2006 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde de (Başbakanlık Özürsüzler İdaresi Başkanlığı, 2008) öğrencinin destek eğitim odasında geçireceği sürenin ders saatinin %40'ını aşmaması gerektiği belirtilir. Bu nedenle öğretmenlere öğrencinin değerlendirilmesi konusunda mümkün olduğunca sınıf içi desteklerin sağlanması gerekir. Sınıfta ikinci bir öğretmen ya da öğretmenin danışabileceği bir uzman öğretmene bu konuda destek olabilir. Öğretmenlerden 3'ünün önerdiği gibi, RAM'daki uzmanlar ya da diğer uzmanların değerlendirme yöntemleri hakkında öğretmenleri bilgilendirmeleri öğretmenlerin bu konuda yaşadığı sorunların azalmasına yardımcı olabilir.

Araştırma bulgularına bakıldığında, BEP geliştirilmesi sürecindeki amaç yazımını 10 sınıftan yalnızca 2'sinde öğretmenin yaptığı, sınıfların 4'ünde amaçları rehber öğretmenin yazdığı ve bir sınıfta ise sınıf öğretmenin amaçları rehber öğretmenle birlikte yazdığı belirlenmiştir. Araştırmada 3 sınıf öğretmenin ise öğrencinin değerlendirme bilgisi olarak RAM raporundaki bilgileri kullandığı görülmüştür. Araştırma bulguları amaç yazımında rehber öğretmenlerin daha etkin olduğunu göstermektedir. Ancak amaç yazımı konusunda belirttikleri sorunlara bakıldığında, rehber öğretmenlerin özellikle uzun dönemli amaçları alt amaçlara ayırmada zorlandığı görülmektedir. Amaç yazımı konusunda sorun yaşadıklarını belirten sınıf öğretmeni sayısının 2 olmasına karşın, 10 sınıf öğretmeninden yalnızca 2'sinin amaç yazıyorum demiş olması geriye kalan 8 sınıf öğretmenin amaç yazımında sorun yaşamadıkları yorumunun yapılmasını engellemektedir. Bu konuda sorun yaşadığını belirten sınıf öğretmenlerinden 1'i performansa ve öğretim programına uygun amaç belirlemede zorlandığını, diğeri ise amaç yazımına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Alanyazındaki ilgili araştırmaların bulgularına bakıldığında da öğretmenlerin performansa uygun amaç yazma, amaçlara uygun değerlendirme ve öğretim yöntemi kullanma (Spellman, 1989; Johns ve diğ. 2002) konularında zorlandığı ayrıca sistemli bir performans (Nizamoğlu, 2006) ve amaç belirleme çalışması yapmadıkları (Bahar ve Yıkılmış, 2002; Nizamoğlu, 2006; Önder, 2007) görülmüştür. Öğretmenlerin verdiği önerilerden bu konuda bilgilendirme çalışmalarına, yazılı kaynaklara ve uzman desteğine gereksinimleri olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma bulgularına bakıldığında, 2 sınıf öğretmenin öğrencinin performansına ilişkin bilgi elde etmek için RAM raporundaki performans bilgilerini, yine 3 sınıfın öğretmenin ise öğrenci için RAM raporundaki amaçları kullandığı görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin RAM raporunu öğrencinin performansını ve onun için belirlenen amaçları öğrenmek için kullanmalarına karşın, araştırmaya katılan rehber öğretmenler bu rapordaki amaçların öğretim programına ve öğrencinin performansına uygun olmadığını belirtmiştir. Rehber öğretmenler tarafından rapora ilişkin belirtilen diğer sorunların öğrenci için gerçekleştirilemeyecek kadar sayıda amaç belirlenmiş olması ve yalnızca akademik becerilere yer verilmiş olması olduğu

görülmektedir. Rehber öğretmenler RAM uzmanlarının raporları okul ile iletişim halinde hazırlamaları ve amaçları belirlerken öğretim programını dikkate almaları gerektiğini belirtmişlerdir.

BEP geliştirme sürecinde öğretmenlerin yaşadığı bir diğer sorun ailelerden çeşitli nedenlerle çocuklarının performansına ilişkin yeterli ve doğru bilginin yanısıra eğitim desteği de alamamalarıdır. Oysa aile BEP sürecinin önemli bir elemanıdır (Vuran, 2005). Ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması, çocuklarının durumunu kabul edememeleri gibi nedenlerle önemli bir bilgi kaynağı etkili olarak kullanılamamaktadır. Öğretmenler aile eğitiminin bu konudaki sorunları azaltacağını belirtmişlerdir. Özel gereksinimli bireylerin yanı sıra ailelerinin de eğitimsel gereksinimleri 573 sayılı KHK ile yasal olarak güvence altına alınmıştır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Thompson (2010) yaptığı çalışma sonucunda özel eğitim öğretmenlerinin BEP sürecinde en fazla aileye ilişkin sorun yaşadıklarını belirlemiştir. Öğretmenler ailelerin çocuklarına ilişkin beklentilerinin düşük olduğunu ayrıca ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle öğretmenlerin verdikleri bilgileri anlamadıklarını belirtmiştir. Araştırmacı öğretmenlerin görüşmelerde ailelerin anlayabileceği bir dil kullanmalarını ve BEP'in her sürecinde yapılması gerekenleri ailelerin anlayıp anlamadığının sorulmasını önermiştir.

Öğretmenler BEP uygulama sürecinde öğretim ve öğretimsel uyarlamaları yapmada sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu konudaki bilgi yetersizliği, öğretim ve uyarlama için sınıfların kalabalık olmasının yol açtığı zaman yetersizliği ve materyal sıkıntısı hem sınıf öğretmenlerinin hem de rehber öğretmenlerin yaşadığı sorunlar arasındadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hem öğrencinin değerlendirilmesinde hem de öğrenciye yapılacak uyarlamalar ve öğretimdeki bilgi gereksinimi diğer araştırma (Akpınar ve diğ., 2004; Bahar ve Yıkılmış 2002, Çetin, 2004; İzci, 2005; Johns ve diğ., 2002; Okta, 2008; Pektaş, 2008; Sütçü, 2007; Vural ve Yıkılmış, 2008) bulgularında da ortaya konulmuştur.

Öğretmenler öğrenciye yapılacak uyarlamalar ve öğretim konusundaki sorunlarının çözümü olarak bu konuda hizmet içi eğitim programlarının

düzenlenmesi, yazılı kaynakların hazırlanması ve sayılarının artırılması ayrıca öğretmenlik programlarındaki özel eğitim ile ilgili ders sayılarının artırılmasını göstermişlerdir. Yapılan çalışmalarda (Çetin, 2004; İzci, 2005; Pektaş, 2008; Sargın ve Hamurcu, 2010) öğretmenlerin lisans eğitimlerinde özel eğitim konusunda yeterli düzeyde eğitim alamadıkları görülmüştür. Başka bir çalışmanın bulguları ise özel eğitim dersi almamış öğretmen adaylarının hem özel gereksinimli öğrenciye hem de eğitimlerine yönelik olumsuz tutum geliştirdiklerini göstermiştir. Öğretmenlerin özel eğitime yönelik bilgi eksikliği, özel eğitim alanında deneyim yoksunluğu, araç gereç konusunda bilgi eksikliği ve destek hizmetlerin olmamasının özel gereksinimli öğrenciye ve kaynaştırmaya yönelik tutumları etkileyen olumsuz faktörler olduğu saptanmıştır (Sarı ve Bozgeyikli, 2003). Bunun yanısıra hizmet içi eğitimin etkisini inceleyen çalışmaların (Metin ve diğ., 2009; Tike, 2007; Türkoğlu, 2007) bulguları hizmet içi eğitimin öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik olumlu tutum geliştirmelerine yol açtığını ve öğretim konusundaki bilgi becerilerini arttırdığını göstermiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin hizmet içi eğitime katılım durumları incelendiğinde, öğretmenlerin yarısının özel eğitim konusunda hizmet içi eğitim aldığı ve bu eğitim sürecinde BEP hakkında bilgilendirildikleri ancak öğretmenlerin aldıkları hizmet içi eğitimi içerik olarak yeterli bulmadıkları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler hizmet içi eğitim veya seminerlerin uygulamaya dönük bilgiler içermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca bu eğitimlerin uzman kişilerce, kolay ulaşılabilecekleri yer ve zamanda yapılması gerektiğini de vurgulamışlardır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin destek hizmet almada da sorun yaşadıkları belirlenmiştir. 2 rehber öğretmen ve 2 sınıf öğretmeni ise alabilecekleri destek hizmetler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencinin özel eğitim merkezlerinde destek eğitim alması, okullarda gerekli materyallerin ve deneyimli uzmanların bulunduğu destek eğitim odalarının oluşturulması, okullara özel eğitim uzmanı atanması öğretmenlerin destek eğitim eksikliği sorununa getirdiği çözümler arasındadır. Öğrencinin özel eğitim merkezlerinde destek eğitim almasını öneren bir

rehber öğretmen ve 3 sınıf öğretmeni olmuştur. Sınıf öğretmenlerinden 1'i de her okulda özel sınıfların açılmasını önermiştir. Bu önerilerin gerçekleşmesi özel gereksinimli öğrencinin akranlarından uzaklaşmasına yol açacak ve kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrencinin akranlarıyla birlikte eğitim alma, onlarla iletişim kurma, arkadaşlıklar geliştirme, birlikte çalışma ve birbirlerine yardımcı olmayı öğrenme gibi katkılarından yoksun kalmasına yol açacaktır (Batu ve Kırcaali-iftar, 2005). Bu nedenle destek hizmetlerin mümkün olduğunca öğrenciyi okulundan ve arkadaşlarından ayırmadan, mümkünse de sınıfında verilmesi en etkili destek olacaktır.

Araştırmaya katılan öğretmenler BEP geliştirme ve uygulama konularında onlara yardımcı olacak kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, kaynak sayısının yetersiz olduğunu ve yazılı kaynaklarda uygulamaya dönük bilginin olmadığını belirtmişlerdir. Sınıf ve rehber öğretmenleri BEP'e ilişkin daha fazla yazılı kaynak sunulması gerektiğini, bu konuda MEB'in hem internet sayfası hem de basılı olarak kaynak temin etmesinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca PDR mezunlarının önce RAM'larda görev yaparak bu konuda bilgilenmesi, daha sonra okullarda görev yapmalarının ve özel eğitim uzmanlarının konuya ilişkin seminer çalışmaları düzenlemelerinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrenciye katkılarından biri onlara normal gelişim gösteren akranlarıyla etkileşim kurma fırsatı vermektir. Bu amaca ulaşmada sınıf öğretmenlerinin önemli yeri vardır (Batu, 2005). Kaynaştırma ortamında öğrenim gören öğrencilerin sosyal kabullerinin düşük olduğu yapılan çalışmalarda (Baydık ve Bakkaloğlu, 2009; Kabasakal, Girli, Okun, Çelik ve Vardarlı, 2008; Şahbaz, 2004; Vuran, 2004) ortaya konmuştur. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerinin sosyal kabulüne ilişkin sorunlarına yönelik ürettikleri çözümleri öğrenmek önemlidir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden biri özel gereksinimli öğrencisini değerlendirirken diğer öğrencilerin olumsuz tutumlarının değerlendirme çalışmasını engellediğini belirtmiş, üç sınıf öğretmeni de arkadaşlarının özel gereksinimli öğrenciyi kabul etmediklerini ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu konudaki çözüm önerileri diğer öğrencilerin ve velilerinin özel gereksinimli öğrenci hakkında

bilgilendirilmeleri ve özel gereksinimli öğrenciye sınıf içinde yapabileceği görevlerin verilmesidir. Öğrencinin akademik başarısı, problem davranışları, sahip olduğu sosyal beceriler onun sosyal kabulünü etkileyen değişkenlerdir (Baydık ve Bakkaloğlu, 2009). Yapılan bir çalışmada (Sucuoğlu ve Özokçu, 2005) kaynaştırma öğrencilerinin akademik başarılarının diğer öğrencilere göre daha düşük, problem davranışlarının ise daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle özellikle öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencinin varsa, problem davranışlarını azaltması ya da yok etmesi bu öğrencilerin sosyal kabulleri açısından önemlidir. Ancak öğretmenlerin de problem davranışlarla başa çıkma konusunda bilgilendirilmeleri gereklidir. Öğretmenlere öğrencilerin problem davranışlarını azaltmaya yönelik olumlu davranış desteği yönteminin öğretilmesinin öğrencilerinin problem davranışlarında azalmaya yol açtığı belirlenmiştir (Erbaş, 2008).

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bir kısmının öğrencinin kısa dönemli amaçlara ulaşip ulaşmadığını değerlendirmek için de yeterli bilgiye sahip olmadıkları (n=2) ve değerlendirme yapmak için zamanlarının olmadığı (n=4) görülmüştür. Bu konuda da öğretmenler diğer sorunlarına benzer şekilde değerlendirme yöntemleri hakkında bilgilendirme (n=2), öğrencinin başka bir uzman tarafından sınıf dışında (n=2) ve sınıf içinde (n=2) değerlendirilmesini önermiştir. Öğretmenlerin değerlendirme yöntemleri konusundaki bilgi gereksinimleri diğer çalışmalarda da (Baydık, Ergül ve Bahap, 2010; Erdem, Baydık ve Demir, 2010) görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmenler için düzenlenecek hizmet içi eğitimlerde değerlendirme yöntemleri ve kullanımına ilişkin uygulamalı eğitim verilmesi öğrencinin performansının tam ve doğru olarak görülmesini, öğrencinin ilerlemesinin net bir şekilde izlenmesini kolaylaştıracaktır. Araştırmaya katılan üç öğretmenin yazılı kaynakların uygulamaya dönük bilgiler içermesini önermesinden de anlaşılacağı gibi öğretmenlere verilecek bilgilerin uygulamaya dönük olması değerlendirme konusunda yaşanan sorunların azalmasına yardımcı olacaktır.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç

Bu bölümde sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Bu araştırmada, sınıf ve rehber öğretmenlerin BEP geliştirme ve uygulama süreçlerinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri araştırılmıştır. Bu amaçla 10 sınıf öğretmeni ve 5 rehber öğretmen ile görüşülmüştür.

Araştırma bulgularına göre, Muğla ili Merkez ilçesinde kaynaştırma yapıldığı belirlenen 16 okuldan yalnızca 6'sında BEP'in geliştirildiği ve uygulandığı belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki 6 okulun büyük bir kısmında öğrenci performansının sınıf öğretmeni tarafından değerlendirildiği, amaç yazımının ise rehber öğretmen tarafından yapıldığı saptanmıştır. Performans değerlendirmesi yapan sınıf öğretmenlerinin, değerlendirmeye ilişkin bilgi yetersizliği, değerlendirmeye zaman ayıramamaları, değerlendirme sırasında öğrencide ve diğer öğrencilerde problem davranışların görülmesi gibi sorunlar yaşadıkları saptanırken, öğretmenlerin büyük bir kısmı öğrencinin başka bir uzman tarafından sınıf dışında değerlendirilmesini yaşanan soruna çözüm olarak göstermişlerdir.

Araştırma bulguları amaç yazımında rehber öğretmenlerin daha etkin olduğunu, rehber öğretmenlerin özellikle uzun dönemli amaçları alt amaçlara ayırmada zorlandığı belirlenmiştir. Öğretmenler bu konuda bilgilendirme çalışmalarına, yazılı kaynaklara ve uzman desteğine gereksinimleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Sınıf ve rehber öğretmenleri BEP geliştirme sürecinde ailelerden çocuklarının performansına ilişkin yeterli ve doğru bilginin yanısıra eğitim desteği de alamamalarına ilişkin sorun yaşadıkları belirtirken, aile eğitiminin bu konudaki sorunları azaltacağını belirtmişlerdir.

Öğretmenler, BEP uygulama sürecinde öğretim ve öğretimsel uyarlamaları yapmada bilgi yetersizliği, öğretim ve uyarlama için sınıfların kalabalık olmasının yol açtığı zaman yetersizliği ve materyal sıkıntısından dolayı sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler yaşanan sorunun çözümüne yönelik olarak hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi, yazılı kaynakların hazırlanması ve sayılarının artırılması ayrıca öğretmenlik programlarındaki özel eğitim ile ilgili ders sayılarının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı destek hizmetler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, büyük bir bölümü de destek hizmet almadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin destek hizmetlere ilişkin yaşanan sorunlara yönelik olarak çözüm önerileri, öğrencinin özel eğitim merkezlerinde destek eğitim alması, okullarda gerekli materyallerin ve deneyimli uzmanların bulunduğu destek eğitim odalarının oluşturulması, okullara özel eğitim uzmanı atanması olmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenler BEP geliştirme ve uygulama konularında onlara yardımcı olacak kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, kaynak sayısının yetersiz olduğunu ve yazılı kaynaklarda uygulamaya dönük bilginin olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin kaynaklara ilişkin yaşadıkları soruna yönelik önerileri BEP'e ilişkin daha fazla yazılı kaynak sunulması ve seminerlerin düzenlenmesi olmuştur.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri özel gereksinimli öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler yaşanan sorunun çözümüne yönelik olarak, diğer öğrencilerin ve velilerinin özel gereksinimli öğrenci hakkında bilgilendirilmeleri ve özel gereksinimli öğrenciye sınıf içinde yapabileceği görevlerin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öneriler

Araştırma bulguları çerçevesinde ve ilgili alanyazın taramaları sonucunda sunulan öneriler uygulamaya ve ilerideki araştırmalara yöneliktir.

1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları, sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin öğrencinin performansı değerlendirmede, amaç yazımında, ailelerle birlikte çalışmakta, destek hizmetlerin ile öğretim ve öğretimsel uyarlamaların planlaması ve uygulamasında, ilgili kaynaklara ulaşmada, amaçların değerlendirilmesinde ve öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşadıklarını göstermiştir. Bu bulgulardan hareketle,

- a- BEP geliştirme ve uygulanması süreçlerine ilişkin uygulamaya dönük seminer ve hizmet içi eğitimler düzenlenmesi öğretmenlerin BEP geliştirme, değerlendirme ve öğretim süreçlerinde daha etkin olmalarını sağlayabilir.
- b- Okullarda BEP ekibinin kurulmasına ve BEP toplantılarının düzenlenmesine yönelik okul yönetiminin bilgilendirilip, MEB tarafından bu okulların gereksinim duyduğu destek hizmet, materyal ve uygulamaya dönük kaynakların sağlanması BEP'in geliştirilmesi ve uygulanması sürecine olumlu etki yaratabilir.
- c- Üniversitelerin öğretmenlik programlarında özel eğitim ders sayısının artırılması ve bu derslerin BEP'e ilişkin kapsamının genişletilmesi öğretmenlerin bilgi eksikliğini giderilmesinde etkili olabilir.
- d- Kaynaştırma eğitimi yapan ilköğretim okullarındaki rehber öğretmen ile özel eğitim öğretmeni eksiğinin giderilmesi ve destek eğitim odası hizmetinin her okulda sağlanması etkili BEP süreci için yararlı olabilir.

- e- Kaynaştırma ve BEP sürecine ilişkin ailelere yönelik bilgilendirilme çalışmaları düzenlenebilir. Bu bilgilendirme çalışmalarını okul ve RAM çalışanları tarafından düzenlenmesi okul, aile ve RAM arasındaki etkileşimi arttırabilir.
- f- Milli Eğitim Bakanlığı'nca okullardaki BEP geliştirilmesi ve uygulanması sürecinin sistematik bir biçimde izlenmesi çalışmaların yönetmeliğe uygun bir biçimde yürütülmesini kolaylaştırabilir.
- g- İlköğretim müfettişlerinin lisansüstü programlar ya da hizmetiçi programlarla özel eğitim ve BEP süreci konusunda bilgilendirilmeleri öğretmenlere daha sağlıklı rehberlik edebilmelerini sağlayabilir.

2. İlerideki Çalışmalara Yönelik Öneriler

- a- Bu çalışma ilköğretimin birinci kademesindeki sınıf öğretmenlerini ve rehber öğretmenleri kapsamaktadır. Sonraki çalışmalarda, ilköğretimin ikinci kademesindeki öğretmenlerin ve lise öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların saptanması uygun olacaktır.
- b- BEP hakkında verilen seminer ve hizmet içi eğitimlerden önce ve sonra öğretmenlerin bilgi düzeylerinin belirlenmesi eğitimin etkililiği hakkında bilgi verebilir.
- c- BEP geliştirme sürecinde, öğretmen görüşmeleriyle birlikte okullarda yapılan çalışmaların dökümanlarının incelenmesi BEP geliştirme sürecinde yaşanan sorunlar hakkında daha detaylı bir bilgi sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B., Turan, M. ve Tekataş, H. (2004). Öğretmen adaylarının gözüyle sınıf öğretmenlerinin yeterlilikleri. *XIII. Ulusal eğitim bilimleri kurultayı*. <http://www.pegema.net/dosya/dokuman/7688376.pdf> adresinden Aralık 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı (2008). *Özürllüler kanunu ve ilgili mevzuat*. Ankara: Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.
- Batu, S. (2005). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. S. Eripek. (Ed.), *Özel eğitim*. (15-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Batu, E.S. ve Kırcaali-İftar G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. ve Topsakal, M. (2003). Özel eğitim danışmanlığı süreci ve bir danışmanlık örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(1), 19-29.
- Baydık, B. ve Bakkaloğlu, H. (2009). Alt sosyoekonomik düzeydeki özel gereksinimli olan ve olmayan ilköğretim öğrencilerinin sosyometrik statülerini yordayan değişkenler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(2), 403-447.
- Baydık, B., Ergül, C., ve Bahap, Z. (2010, Ekim). *Sınıf öğretmenlerinin okuma güçlüğü olan öğrencilerin okuma akıcılığı sorunlarına ve okuma akıcılığını artırmaya yönelik kullandıkları yöntemlere ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Gaziantep.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S.K. (1998). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Needham Heights: Ally & Bacon.
- Can, E. (2010). İlköğretim okullarında görevli rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların incelenmesi. *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları, 911-917.

- Cashman, M. T. (2006). *IEP meetings: What are the strategies that make an IEP meeting successful?* Unpublished doctoral dissertation. University of Northern Iowa.
- Chandler, P. A. (1994). *A places for me: Including children with special needs in early care and education settings*. Washington: National Association for the Education of Young Children.
- Çetin, Ç. (2004). Özel eğitim alanında çalışmakta olan farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 5(1), 35-46.
- Clark, S. G. (2000). The IEP process as a tool for collaboration. *Teaching Exceptional Children*, 33(2), 56-66.
- Colarussu, R. P. & O'Rourke C. M. (2007). *Special education for all teachers*. Iowa: Kensall/Hunt Publishing Company.
- Comer, K. (2009). *Variables that influence parental perceptions of iep meetings and their relationship with satisfaction*. Unpublished doctoral dissertation. University of South Dakota, South Dakota.
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim okulu 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Darıca, N. (1992). Özürü çocukların eğitiminde entegrasyonun önemi. *I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi: Bildiriler*. İstanbul: YA-PA Yayınları, 183-185.
- Dönmez, B., Avcı N. ve Aslan, N. (1999). İlk ve orta öğretim kurumu öğretmenlerinin engellilere ve kaynaştırmaya ilişkin bilgi ve görüşleri. *IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi: Bildiriler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eylül, 52-54.
- Ekiz, D. (2003). *Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erbaş, D. (2008). Özel eğitim öğretmenleri tarafından uygulanan olumlu davranışsal destek programının etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 9(2), 1-14.

- Ergül, C., Baydık, B., ve Demir, Ş. (2010, Ekim). *Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin zihin engelliler öğretmenliği lisans programı yeterliklerine ilişkin görüşleri ve bu görüşlerin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Gaziantep.
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2001). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri*. İstanbul. Ya-Pa Yayıncılık.
- Fish, W. W. (2008). The IEP meeting: Perceptions of parents of students who receive special education services. *Preventing School Failure*, 53(1), 8-14.
- Fiscus, E. D., & Mandel, C. J. (1997). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi*. Akçamete, G. (Ed.), (Şenel H. G. ve Tekin E. Çev.) Ankara: Özkan matbaacılık. (orjinal çalışma basım tarihi, 1983)
- Frontczak, K. P., & Bricker, D. (2000). Enhancing the quality of individualized education plan (IEP) goals and objectives. *Journal of Intervention*, 23(2), 92-105.
- Hammond, H., Casteneda, R., & Ortega, R. (2006). Taking a child's IEP goals home. *The Exceptional Parent*, 36(9), 26- 32.
- İzci, E. (2005). Sınıf Öğretmeni adayların özel eğitim konusundaki yeterlilikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 106-114.
- Johns, B. H., Crowley, E. P., & Guetzloe, E. (2002). Planning the IEP for students with emotional and behavioral disorders. *Focus on Exceptional Children*, 4(9), 1-13.
- Kabasakal, Z., Girli, A., Okun, B., Çelik, N. ve Vardarlı, G. (2008). Kaynaştırma öğrencileri, akran ilişkileri ve akran istismarı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 169-176.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 5(2),1-13.
- Kargın, T. (2007). Baş makale: Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1). 1-13.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). Özel eğitimde kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 16, 45-50.

- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. S.Eripek (Ed.), *Özel eğitim* (3-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı Yayınları.
- Kreutzer, R. C. (2004). *Teachers' perceptions of the usefulness of individual education plans (IEP)*. Unpublished doctoral dissertation. University of Florida International, Florida.
- Kowalski, R., Lieberman, L., Pucci, G., & Mulawka, C. (2005). *Journal of Physical Education*, 76(7), 33-37.
- Lee-Tarver, A. (2006). Are individualized education plans a good thing? A survey of teachers' perceptions of the utility of IEPs in regular education settings. *Journal of Instructional Psychology*, 33(4), 263-272.
- Lewis, R. B., & Doorlag, D. H. (1999). *Teaching special students in the general education classrooms*. New Jersey: Prentice Hall.
- Lytle, R., & Bordin, J. (2001). Enhancing the IEP team: Strategies for parents and professionals. *Teaching Exceptional Children*. 33(5), 40-44.
- Martin, J. E., Dycke, J. L. V., Greene, B. A., Gardner, J. E., Christensen, W. R., Woods, L. L., & Lovett D. L. (2006). Direct observation of teacher-directed IEP meeting: Establishing the need for student IEP meeting instruction. *Exceptional Children*. 72(2), 187- 200.
- Matthews, M. L. (1998). *Individualized education program (IEP) involvement: A study of communication attempts, participant attendance, and other IEP meeting logistics*. Unpublished doctoral dissertation. University of Southern Mississippi, Mississippi.
- Mccoy, K. M. (1995). *Teaching special learners in the general education classroom*. Sydney: Love publishing.
- M.E.G.S.B. (1986). *Özel eğitimle ilgili kanun ve yönetmelikler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- M.E.B. (2010a). *3 neden nasıl niçin kaynaştırma, yönetici- öğretmen- aile kılavuzu*. <http://orgm.meb.gov.tr/duyurular/kaynastirma.pdf> adresinden Ekim 2010 tarihinde edinilmiştir.

- M.E.B. (2010b). 18. Milli eğitim şurası çalışma raporu. http://www.turkegitimsen.org.tr/lib_basili/180.pdf adresinden Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.
- M.E.B. (2011). *2009–2010 yılı özel eğitim rehberlik ve danışma hizmetleri genel müdürlüğü kurum ve öğrenci sayıları*. http://orgm.meb.gov.tr/lstatistikler/2009-2010_GENEL_SONUC.pdf adresinden Ocak 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Menlove, R., Hudson, P., & Suter, D. (2001). A field of IEP dreams increasing general education teacher participation in the IEP development process, *Teaching Exceptional Children*, 33(5), 28- 33.
- Metin, N., Güleç, H. ve Şahin, Ç. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik almış oldukları hizmet içi eğitim sonrasında yeterliliklerinin belirlenmesi. *I. Ululararası Türkiye eğitim çalışmaları kongresi*. oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/10.pdf adresinden Aralık 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Nizamoğlu, N. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterlilikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- O'Neill, D. L. & Harris, S.R. (1982). Developing goals and objectives for handicapped children. *Physical therapy*. 62(3). 295-298.
- Okta, D. A. (2008). *Kaynaştırma sınıflarına devam eden işitme engeli olan öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Önder, M. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin zihin engelli kaynaştırma öğrencileri için sınıf içinde yaptıkları öğretimsel uyarlamaların belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özbek, R. (2005). Eğitim programlarının bireyselleştirilmesinin sebepleri. *Dicle Üniversitesi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(11), 66-83.
- Özgür, İ. (2001). Özel eğitimde kaynaştırma yönteminin boyutları ve sağladığı yararlar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(21), 60-63.
- Öztürk, C. Ç. (2009). *Eğitim uygulama okuluna devam eden zihin engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirmiş eğitim programı*

- hakkında görüşlerinin belirlenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özyürek, M. (2004). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı temelleri ve geliştirilmesi.* Ankara. Kök Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods.* London: Sage Publications.
- Pektaş, H. (2008). *Özel eğitim programlarından ve farklı programlardan mezun öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanma durumlarının saptanması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Rebhorn, T. (2002). Guidelines for developing your child's IEP: A parent's guide. *National Information Center for Children and Youth with Disabilities.* 12, 1-31.
- Salend, S. J. (2001). *Effective mainstreaming: Creating inclusive classrooms.* New Jersey: Prentice Hall.
- Sarı, H. (2003). *Özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimiyle ilgili öneriler.* Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H. (2003). Öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: karşılaştırmalı bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 9, 183-204.
- Sargın, N. ve Hamurcu, H. (2010). Özel özel eğitim kurumlarında çalışan rehberöğretmenlerin sorunlarına ve beklentilerine yönelik bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 24, 323-329.
- Smith, C., & Strick, L. (1997). *Learning disabilities: A to Z a parent's complete guide to learning disabilities from preschool to adulthood.* New York: The Free Press.
- Snell, M. E. & Brown F. (2006). *Instruction of students with severe disabilities.* New Jersey: Prentice Hall.
- Spellman, R. T. (1989). *An investigation of teachers' effectiveness in preparing the individualized educational plan (IEP) as mandated by public law 94-142.* Unpublished doctoral dissertation. University of New York, New York.

- Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne baba katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 25-43.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, stratejiler, yöntemler*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sucuoğlu, B. ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(1), 41-57.
- Summers, K. L. (1995). *General education teachers' perceptions of their involvement in the IEP process*. Unpublished doctoral dissertation University of Illinois State, Illinois.
- Sütçü, Z. (2007). *Yasal düzenlemeler açısından rehber öğretmenlerinin/psikolojik danışmanların özel eğitimle ilgili görevlerini uygulamaya yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şahbaz, Ü. (2004). Kaynaştırma sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesi. *13. Ulusal Özel Eğitim Bildirileri: Özel Eğitimden Yansımalar*. Kök Yayıncılık, Ankara
- Tekin, W. (1996). İşlevsel ve etkili bireyselleştirilmiş eğitim programları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 111-122.
- Thompson, A. (2010). *Barriers to individualized education planning in the Appalachian of Ohio*. Unpublished master's thesis. Ohio Üniversitesi, Ohio.
- Tike, L. (2007). *Sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler ve R.A.M. çalışanlarının bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlama sürecine ilişkin tutumları ve karşılaşılabilecekleri güçlüklerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Turhan, C. (2007). *Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Türkoğlu, K. Y. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerinin*

- kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Uzuner, Y. (2010). *Özel eğitimde niteliksel araştırmalar.* Yayınlanmamış seminer notları. Ankara.
- Vural, M. ve Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 141-159.
- Vuran, S. (1996). Bireyselleştirilmiş öğretim materyallerinin hazırlanması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 75-82.
- Vuran, S. (2004). The sociometric status of students with disabilities in elementary level integration classes in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 18, 217-235.
- Vuran, S. (2005). Bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP). O. Gürsel. (Ed.), *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi.(1-4).* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yıkılmış, A. ve Bahar, M. (2002). Kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırma becerilerini gerçekleştirme durumlarının saptanması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(3), 85-95.
- Yun, J., Shapiro, D. & Kennedy, J. (2000). Reaching IEP goals in the general physical education class. *Journal of Physical Education*, 71(8), 33-37.

02 Nisan 2010

Sayı : B.08.4.MEM.4.48.00.04.322/ 8234
Konu : Anket Çalışması

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Kaynaştırma Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Zümran KUYUMCU'nun "**Kaynaştırma Programı Uygulayan Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar ve Bu Sorunların Çözümüne İlişkin Önerileri**" konulu tez çalışması kapsamında 19/03/2010-31/07/2010 tarihleri arasında ekli listede belirtilen ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerle görüşme yapması ile ilgili Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 19/03/2010 tarih ve 1028 sayılı yazısı ile ekleri ve Araştırma Değerlendirme Formu ilişikte sunulmuştur.

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Kaynaştırma Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Zümran KUYUMCU'nun "**Kaynaştırma Programı Uygulayan Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar ve Bu Sorunların Çözümüne İlişkin Önerileri**" konulu tez çalışması kapsamında 19/03/2010-31/07/2010 tarihleri arasında ekli listede belirtilen ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerle, **eğitim öğretimi aksatmamak, Okul Müdürünün uygun görmesi halinde ve uygun göreceği saatlerde, ilgi Yönergenin 13. maddesinde belirtilen esaslar dikkate alınmak kaydıyla** görüşme yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Mustafa AKSAN
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
2... / 04 / 2010
Faruk Necmi KURT
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-2

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1- Adınız:.....

2- Soyadınız:

3- Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

4- Branşınız:

5- Öğretmenlikteki hizmet yılınız:

6- Mezun olduğunuz;

· Üniversite:.....

· Fakülte:.....

· Bölüm:.....

7- Dersine girdiğiniz sınıf / sınıflar: (sınıf öğretmenleri için).....

8- Dersine girdiğiniz ortalama sınıf mevcutları: (sınıf öğretmenleri için).....

9- BEP hazırlama ve uygulama süreçleri ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katıldınız mı?

() Evet () Hayır

Eğer yanıtınız evet ise;

Konu

Süre

Yıl

·

·

EK-3

GÖRÜŞME FORMU

- 1- BEP geliştirme ve uygulama sürecinde yaptığınız çalışmalar neler?
- 2- BEP'i nasıl tanımlarsınız?
- 3- BEP'in geliştirilmesi sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?
- 4- BEP'in geliştirilmesi sürecinde yaşadığınız sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?
- 5- BEP'in uygulanma sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?
- 6- BEP'in uygulanma sürecinde yaşadığınız sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

EK-4

SÖZLEŞME

Tarih:

Sevgili Öğretmen,

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Bu araştırmayı Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aldığım izinle yapıyorum. Bu araştırma Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadığınız sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinizi almak için yürütülmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için görüş ve önerileriniz çalışmamın temelini oluşturacaktır. Konu hakkındaki görüş ve önerilerinizi almak için sizlerle kişisel olarak görüşmeyi planlıyorum. Görüşmeler sırasında zaman ve veri kaybını engellemek için ses kayıt cihazı kullanmayı düşünüyorum. Ses kayıt cihazında ki görüş ve önerileriniz verilerin analiz edilmesinden sonra silinecektir. Görüşme kayıtları iki araştırmacı dışında kimse dinlemeyecektir. Ayrıca araştırmamda gerçek isimleriniz kullanılmayacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmayı gönüllü katıldığınıza ve benimde verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalayarak olası tedirginliğin gidermenin uygun olacağını düşünüyorum.

Görüşülen

Görüşen

Zümran Kuyumcu

EK-5

Kayıt no:1

Bilgi veren kişi: Ahmet (Sınıf Öğretmeni)

Görüşen kişi: Zümran Kuyumcu

Sayfa no:1

Tarih:31.03.2010

Saat:14.20-14.40

İndeks		Görüşmeci Yorumu
1	Bireyselleştirilmiş Eğitim Planını tanımlar mısınız?	
2	Öğrencinin kendi yeteneğine göre eğitim almasına yönelik yapılan	
3	çalışmalardır.	
4		
5	BEP geliştirme ve uygulama sürecinde yaptığınız çalışmalar	
6	nelerdir?	
7	Öğrenci hakkında bilgi aldıktan sonra öğrencinin yetenek ve zekasına	
8	göre program hazırlanarak yapılır. Öğrenciyi rehber öğretmenin verdiği	
9	önbilgi ve programla değerlendiriyorum ve BEP' i sınıf içinde	
10	uygulamaya çalışıyorum.	
11		
12	BEP'in uygulanması sonucunda öğrenci neye göre ve nasıl	
13	değerlendirilir?	
14	Öğrenci sınıf tekrarı yapmadığı için yapabileceği düzeyde sorular	
15	veriyorum veya değerlendirme yapmadan direk geçiriyorum.	
16		
17	Öğrencinin performans düzeyini kim belirliyor?	
18	Rehber öğretmen ve ben.	
19		
20	Uzun dönemli kısa dönemli ve öğretimsel amaçları kim yazıyor?	
21	Rehber öğretmen. Dediğim gibi bu konularda bilgim az olduğu için	
22	rehber öğretmen hazırlıyor.	
23		
24	Bep geliştirme sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?	
25	Öğrencinin performansını değerlendirmede sorun yaşıyor	

26 **musunuz?**
27 Evet sorun yaşıyorum. Öğrencinin nasıl değerlendirileceğinin
28 bilmediğim için değerlendirmeyi rehber öğretmen yapıyor. Ben sadece
29 öğrenci hakkında rehber öğretmene bilgi veriyorum. Rehber öğretmen
30 çocuğa uygun bir BEP hazırlıyor ve bir kopyasını bana veriyor.
31
32 **Yaşadığınız soruna ilişkin çözüm öneriniz nedir?**
33 Fikrim yok.
34
35 **Size ve kaynaştırma öğrencinize bu süreçteki destek hizmetler**
36 **belirleniyor mu?**
37 Öğrenciye ve bize sunulan herhangi bir destek hizmet yok. Dışardan
38 özel eğitim alıyorsa da bu konuda bilgim yok. Çünkü aile
39 bilgilendirmiyor.
40
41 **Öğrenci için yapılacak uyarlamaları belirliyor musunuz?**
42 Önceden belirlemiyorum zaten genelde aynı durum. Şu ana kadar
43 fiziksel uyarlama yapmadım zaten nasıl fiziksel bir uyarlamaya
44 yapabileceğim hakkında fikrim yok. Bu öğrenciler müfredata uygun
45 olmadıkları için onlara müfredat dışı eğitim veriliyor. Değerlendirmede
46 de biraz önce söylediğim gibi yapabileceği sorular veriyorum veya
47 direkt geçiriyorum. Bu öğrenciler için nasıl öğretim yöntemleri
48 kullanılabileceği bilmiyorum. Diğer akranları gibi sınıf içinde oluyorlar
49 katılmak isterlerse katılıyorlar ama genel olarak derse katılımları yok
50 sıralarında oturuyorlar.
51
52 **BEP geliştirme sürecinde kaynaklardan yararlanıyor musunuz?**
53 Evet yararlanıyorum. Rehber öğretmen ve okulun vermiş olduğu
54 seminer. Geçen sene 1 haftalık kaynaştırma hakkında bir seminer
55 düzenlenmişti. Sonra tekrarlanmadı.
56
57 **BEP geliştirme sürecinde kaynaklara ulaşmada sorun yaşıyor**

58	musunuz?	
59	Hayır sorun yaşamıyorum. Rehber öğretmen yardımcı oluyor.	
60		
61	Kaynaklara ilişkin bir öneriniz var mı?	
62	Kaynakları yeterli buluyorum. Seminer düzenlenirse katılım tekrar.	
63		
64	RAM'dan gelen özel eğitim kurum raporunun ekinde öğrencinin performansına ilişkin bilgi ve öğrenci için belirlenmiş amaçlar yer alıyor mu?	
65		
66		
67	Fikrim yok. Açıkçası BEP'i rehber öğretmen hazırlıyor. Hazırlanan	
68	BEP'te yeterli oluyor. Ram'dan gelen rapor bildiğim kadarıyla amaçlar	
69	yer alıyor ancak çoğu zaman çocuğa bu amaçlar uygun olmadığı için	
70	rehber öğretmen çocuğa uygun ek amaçlar belirliyor.	
71		
72	BEP geliştirme sürecindeki öğrenci performansını değerlendirilmede aileye ilişkin sorun yaşıyor musunuz?	
73		
74	Hayır sorun yaşamıyoruz. Ailelerin çocuklarının durumları hakkında	
75	fazla bilgileri yok. Ama bilgi almak istediğimizde veya okula	
76	çağırıldığımızda geliyorlar. Bildikleri kadar yardımcı olmaya çalışıyorlar.	
77	Öğrenciye ilişkinde sorun yaşamıyoruz. Katılımları oldukça iyi.	
78		
79	BEP uygulama sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?	
80	Uyarlamalara ilişkin sorun yaşıyor musunuz?	
81	Fiziksel uyarlama, öğretim yöntem ve materyallerinde uyarlama	
82	yapmıyorum. Müfredattan farklı olarak ders sırasında ve sınavda	
83	çocuğun yapabileceği sorular veriyorum. Ve geçebileceği kadar not	
84	veriyorum.	
85		
86	Okulunuzda destek hizmet verilmiyordu.	
87	Evet.	
88		
89	BEP uygulanması sürecinde aileye ilişkin sorun yaşıyor	

90	musunuz?	
91	Hayır sorun yaşamıyorum. Aileler yardımcı oluyor. Evde ailelerden	
92	ödevlerini yapmasına yardım etmesini istiyorum. Sanmıyorum aile	
93	çocuklarını evde ders çalıştırsın.	
94		
95	Öğrencinin BEP'inde yer alan kısa dönemli amaçlara ilişkin	
96	performans değerlendirmesi yapıyor musunuz?	
97	Evet çoğu zaman yapıyorum. Öğrencinin yapabileceği sorular	
98	soruyorum. Veya sınav yapmadan geçme notu veriyorum.	
99		
100	Öğrencinin BEP'inde yer alan kısa dönemli amaçlara ilişkin	
101	performans değerlendirmesi yapıyorsanız, performansının	
102	değerlendirmesinde sorun yaşıyor musunuz?	
103	Evet sorun yaşıyorum. Diğer arkadaşlarından farklı sorular hazırlamak	
104	zorunda kalıyorum. Çok yüksek puan veremiyorum çünkü sınıf	
105	arkadaşları öğrencinin iyi not alamayacağını biliyorlar. BEP'in nasıl	
106	uygulanacağını, çocuğa nasıl yardımcı olabileceğimi bilmiyorum	
107	sadece sınıftan geçmesi için iyi not veriyorum.	
108		
109	Bu soruna ilişkin çözüm öneriniz nedir?	
110	Okulumuzun kaynak odaya ihtiyacı var.	
111		
112	Kısa dönemli amaçlara ilişkin performans değerlendirme	
113	sonuçlarını yeni amaçlar belirleme ya da amaçları değiştirmek	
114	için kullanıyor musunuz?	
115	Hayır. Ben hazırlamıyorum.	
116		
117	Öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşıyor musunuz?	
118	Arkadaşları öğrenciyi dışlıyor. Ama öğrenci arkadaşlarının arasına	
119	katılmıyor genelde yalnız oluyor veya 1-2 arkadaşıyla konuşuyor.	
120	Öğrencilere ve ailelere bu öğrencilere nasıl yaklaşımları gerektiği	
121	hakkında bilgilendirmeli	

122		
123	BEP'i uygulamada yaşadığınız sorunlar nelerdir?	
124	Yaşadığım sorunlar BEP hakkında bilgi azlığı, BEP'in nasıl	
125	uygulanabileceği ve bu çocuklara nasıl yardımcı olabileceğim	
126	hakkında yeterli bilgim yok. Daha fazla bilgilendirme yapılabilir.	
127	Seminer düzenlenebilir.	
128		
129	Teşekkürler.	
130		

Genel Yorum: